

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

Katedra sociální a kulturní ekologie

BIO BLANÍK ANO, ČI NE?

Determinanty přestupu k ekologickému zemědělství na území CHKO Blaník

Diplomová práce

2008

Autorka: Bc. Magdalena Topiarzová

Vedoucí práce: Mgr. Daniel Čermák

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 10. listopadu 2008

.....

Magdalena Topiarzová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především svému konzultantovi Mgr. Danielu Čermákovi za podporu, jeho trpělivost a cenné rady při vedení mé práce. Za konzultace také děkuji pracovníkům Správy CHKO Blaník. Můj dík patří i všem respondentům mého výzkumu za jejich ochotu a čas, který mi věnovali, bez nich by práce nevznikla. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině za vytvoření tvůrčího prostředí.

Abstrakt

V předkládané diplomové práci je šetřena problematika ekologického zemědělství, jeho vývoj, současný stav a legislativa. Je zde popsán proces konverze zemědělského podniku z konvenčního zemědělství na systém ekologického zemědělství (EZ). Na základě empirického šetření prováděného formou rozhovorů jsou zjištěny postoje zemědělských subjektů hospodařících na území Chráněné krajinné oblasti Blaník (CHKO) k ekologicky šetrnému zemědělství. Závěrem je předložen návrh opatření, kterými by Správa CHKO mohla hospodářské subjekty motivovat k přechodu na ekologické zemědělství.

Klíčová slova

Ekologické zemědělství, konverze/přechod na systému ekologického zemědělství, biopotraviny, bioprodukty, legislativa, finanční dotace, Česká republika, Evropská unie, Chráněná krajinná oblast Blaník.

Abstract

The submitted diploma thesis deals with the issues of organic farming, its progress, the current situation and the legislature. In addition, the thesis describes the conversion process of conventional farms to organic farming. Further, the thesis presents the farmers' attitude towards organic farming based on the empirical field research, which was carried out on the territory of the Protected Landscape Area Blaník. The conclusion of this work offers a concept of arrangements, which can be used by the management of the Protected Landscape Area Blaník to motivate local farmers for conversion to the system of organic farming.

Key-words

Organic farming, conversion to the system of organic farming, organic food, organic products, legislature, financial support, the Czech Republic, the European Union, the Protected Landscape Area (Blaník).

OBSAH

1.	Úvod	str. 7
	1.1. Rozvržení diplomové práce	str. 9
	1.2. Cíl diplomové práce	str. 10
	1.3. Metodický postup	str. 10
2.	Ekologické zemědělství	str. 12
	2.1. Historie ekologického zemědělství ve světě	str. 12
	2.2. Vývoj ekologického zemědělství v České republice	str. 13
	2.2.1. Vývoj kontroly a certifikace ekologického zemědělství	str. 17
	2.3. Vývoj legislativy ekologického zemědělství	str. 18
	2.4. Ekologický zemědělec	str. 20
	2.4.1. Definice a cíle ekologického zemědělství	str. 20
	2.5. Současná evropská a česká legislativa vztahující se k EZ.....	str. 22
	2.5.1. Nařízení Rady EHS č. 2092/91	str. 23
	2.5.2. Nařízení Rady ES č. 834/2007	str. 26
	2.5.3. Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství.....	str. 27
	2.5.4. Akční plán ČR	str. 29
	2.5.4.1. SWOT analýza ekologického zemědělství v ČR	str. 31
	2.6. Finanční podpory agrárního sektoru	str. 32
	2.6.1. Agroenvironmentální opatření	str. 33
	2.6.2. Dotace do ekologického zemědělství v ČR	str. 36
3.	Konverze na ekologické zemědělství	str. 38
	3.1. Konvenční versus ekologické zemědělství	str. 38
	3.2. Příprava na konverzi	str. 40
	3.3. Registrace	str. 40
	3.4. Období konverze	str. 41
	3.5. Rizika a příležitosti při přechodu na ekologické zemědělství	str. 42
4.	Chráněná krajinná oblast (CHKO) Blaník	str. 43
	4.1. Charakteristika CHKO Blaník	str. 44

4.2. Zonace CHKO Blaník	str. 45
4.3. Zemědělství na území CHKO Blaník	str. 46
4.3.1. Současný stav zemědělství na území CHKO Blaník.....	str. 47
4.3.2. Agroenvironmentální opatření pro CHKO Blaník	str. 47
4.3.3. Ekologické zemědělství na území CHKO Blaník	str. 49
5. Terénní výzkum	str. 51
5.1. Tvorba osnovy rozhovorů	str. 51
5.2. Rozhovory a zpracování sebraných dat	str. 54
5.2.1. Rozbory výsledků	str. 55
5.2.1.1. Charakteristika hospodařících subjektů	str. 56
5.2.1.2. Charakteristika podniku	str. 56
5.2.1.3. Okolní podmínky zemědělského podniku	str. 60
5.2.1.4. Sociální zázemí zemědělců	str. 62
5.2.1.5. Finanční podpory agrárního sektoru	str. 64
5.2.1.6. Postoje zemědělců k ekologickému zemědělství	str. 66
5.2.1.7. Ověřování hypotéz	str. 76
Závěr	str. 76
Bibliografie	str. 79
Seznam zkratek	str. 82
Seznam tabulek	str. 83
Seznam grafů	str. 84
Přílohy	str. 85

1. Úvod

Krajina kolem nás je až na nepočtené výjimky krajinou kulturní. Každý organismus ovlivňuje určitým způsobem prostředí, ve kterém se nachází. Také člověk od prvopočátku, v různé míře závislé na možnostech a hustotě populace, ovlivňoval svými činy okolní prostředí. Tento vliv se zvětšoval spolu s růstem počtu obyvatel na Zemi. Do počátku mladší doby kamenné žil člověk „sběračsko-lovecký“, jehož zásahy do životního prostředí byly minimální a v podstatě by se dalo říci, že v rovnováze s přírodou. Dále následoval člověk „pastevec“, který upravoval podmínky pro své stádo. Povětšinou přeměňoval vypalováním uzavřená lesní stanoviště na otevřené stepi, savany a pastviny. Důsledkem této činnosti byla změna vegetačního pokryvu, eroze půdy, vznik pouští, změna ve vodním režimu a klimatu. Pasterectví se vyvíjelo paralelně se zemědělstvím. Člověk „rolník“ rovněž využíval ohně pro získání půdy, k orbě používal tažná zvířata, stavěl vodní a větrné mlýny a vyráběl dřevěné uhlí. Postupně docházelo ke změnám, které měly trvalý charakter. Jednalo se například o odlesňování a odvodňování ploch, zavlažování polí, narůstající erozi či rychlé vyčerpání půdy z intenzivního využívání. Od této doby až do začátku industrializace bylo zemědělství dynamickým faktorem, který byl pro vývoj společností určující (Cílek et al. 2005).

Industrializace umožnila, že během relativně krátké doby vznikly technologie, které měly obrovský dopad na všechny oblasti lidské činnosti. V tomto období dominovala ekonomická hlediska. Zemědělství se díky novým strojům, genetickému šlechtění, zvýšenému používání hnojiv a chemií výrazně zefektivnilo. Hlavním cílem bylo vyprodukovat co nejvíce potravin a průmyslových surovin. V letech 1950–1990 došlo v České republice (ČR) k dalším velmi významným převážně negativním změnám. V padesátých letech začalo v rámci socializace vesnic základní scelování pozemků. Šlo především o likvidaci soukromého hospodaření, vyvlastňování půdy a zakládání zemědělských družstev a státních statků. Snaha o získání maximální zemědělské produkce vygradovala v letech sedmdesátých, kdy byly vytvořeny obrovské plochy orné půdy. To mělo za následek masovou devastaci přírody a krajiny. Aplikace velkých dávek umělých hnojiv, zvláště pak dusíku, způsobila nepřírozeně vysokou rostlinnou produkci a přílišné zatížení zemědělské půdy. Výrazné snížení rozptýlené zeleně a zeleně dělicí pozemky způsobilo nárůst půdní eroze a v důsledku pěstování monokultur došlo ke ztrátě

ekologické diverzity krajiny. Skutečně fatálním důsledkem socializace však byla devastace vztahu člověka k půdě a přírodě. Stoletá „harmonie“ byla nahrazena odosobněnou „tovární“ velkovýrobou. Sedláci přestali chovat krávy, prasata a slepice a začali „vyrábět“ maso a vejce. Důsledky na myšlení, pracovní návyky a kulturu života lidí na vesnici jsou pro hospodaření v souladu s přírodou na rozdíl například od Rakouska či Polska dlouhodobé a bude ještě dlouho trvat, než se vztah člověka k přírodě obnoví.

Od roku 1990 se u nás díky restitucím a privatizaci pozemků podařilo odstranit velké množství negativ souvisejících s velkovýrobou, přesto řada z nich stále přetrvává. Zejména s podporou Agrární komory, která představuje jen nepatrně reformovaná Jednotná zemědělská družstva (JZD). Současné zemědělství čelí řadě problémů jako jsou například: nadprodukce, existenční problémy rolníků, vylidňování venkova, znečišťování životního prostředí, vnášení cizorodých látek do potravního řetězce, údržba krajiny apod. Jedním z řešení, jak těmto problémům předejít, je moderní alternativa intenzivní formy zemědělství, tzv. ekologické zemědělství (EZ), které se řídí čtyřmi základními principy¹:

Princip zdraví

Zdraví lidských bytostí, jiných živých organismů a ekosystémů je nedělitelný celek, jehož složky se navzájem ovlivňují. Zdraví spočívá v celistvosti a integritě tohoto celku. V tomto případě je role EZ v udržování a zlepšování zdraví ekosystémů a organismů od těch nejmenších až po člověka.

Princip ekologie

Produkce EZ by měla být založena na živých ekologických systémech a jejich principech, pracovat s nimi, napodobovat je a pomáhat je udržovat. Zároveň by měla být respektována lokální kulturní a přírodní specifika.

Princip spravedlnosti

EZ by mělo stavět na vztazích, které zajišťují spravedlnost s ohledem na společné příležitosti člověka a životního prostředí. Dle tohoto principu musí být se zvířaty zacházeno v souladu s jejich fyziologií a přirozenými potřebami.

¹ Jedná se o základní principy EZ, definované mezinárodní federací (IFOAM) zastřešující hnutí ekologických zemědělců, zpracovatelů, obchodníků a producentů z celého světa.

Princip péče

EZ by mělo být řízeno preventivním a zodpovědným způsobem s cílem chránit zdraví a blahobyt současných i budoucích generací a životního prostředí. Zemědělství by mělo respektovat složitosti veškerých ekologických vazeb a předběžná opatrnost a odpovědnost by měly být klíčovými principy při managementu, vývoji a výběru technologií (IOFAM, 2008).

Na základě hospodaření řídicího se těmito principy lze dosáhnout takového využívání zemědělské půdy, které by bylo příznivé pro ochranu a zlepšování životního prostředí, krajiny, přírodních zdrojů a genetické rozmanitosti (Regionální sdružení Českého svazu ochránců přírody v Brně, 1997).

1.1 Rozvržení diplomové práce

V první části diplomové práce se věnuji systému ekologického zemědělství, jeho vývoji, cílům, legislativě a finančním dotacím ve světě a v ČR. Dále pomocí SWOT analýzy zpracované ministerstvem zemědělství (MZe) pro ČR v rámci Akčního plánu demonstruji silné/slabé stránky EZ a příležitosti/hrozby EZ.

V další kapitole jsem se zaměřila na přechod z konvenčního na ekologické hospodaření, zdůrazňuji zde rozdíly mezi EZ a intenzivním zemědělstvím a detailně popisuji kroky nutné ke konverzi (příprava podniku, registrace, rizika a příležitosti konverze, přechodné období).

Přes poměrně detailní rozbor problematiky EZ ve světě a v ČR se v následující kapitole dostávám k charakteristice CHKO Blaník, ve které jsem provedla šetření za pomoci strukturovaných rozhovorů za účelem zjištění postojů místních zemědělců k EZ. Popisuji oblast CHKO z hlediska historického, přírodního a zemědělského. Rozebírám agroenvironmentální programy navržené speciálně pro tuto oblast a nastiňuji pozici ekologického zemědělství.

V poslední kapitole analyzuji výsledky sebraných rozhovorů se zemědělci, ověřuji předem stanovené hypotézy, v závěru shrnuji získané poznatky a navrhuji opatření, která by mohla sloužit jako motivace k přechodu na EZ pro místní farmáře.

1.2. Cíl diplomové práce

Cílem diplomové práce je zmapovat současný stav a vývoj ekologického zemědělství a příslušné legislativy a na základě rozhovorů analyzovat postoje zemědělských subjektů hospodařících na území CHKO Blaník k zavedení systému ekologického zemědělství. Dalším cílem je zjistit převažující důvody, proč hospodářské subjekty nejsou nakloněny certifikaci BIO² a navrhnout opatření, kterými by CHKO mohla podnítit zájem zemědělských subjektů o ekologické zemědělství. Práce bude sloužit i Správě chráněné krajinné oblasti Blaník jako podklad pro úpravu přístupu při jednáních se zemědělci, pro možnou úpravu stávajících dotačních programů (agroenvironmentální programy) nebo pro tvorbu nových, regionálně zaměřených programů a pobídek (regionální značení výrobků).

V CHKO Blaník hospodaří řada subjektů. I když podmínky pro EZ se tu zdají být vhodné, značení BIO zde, až na jedinou výjimku, není užíváno. Při šetření jsem se zaměřila na následující výzkumné otázky:

1. Jaké jsou postoje hospodářských subjektů k zavedení ekologického zemědělství?
2. Jaké jsou převažující důvody těchto postojů?
3. Jaká opatření by Správa CHKO mohla použít, aby přiměla hospodářské subjekty k přechodu na ekologické zemědělství?

1.3. Metodický postup

Informace pro diplomovou práci jsem získala převážně rešerší dostupné literatury, odborných studií, statistických materiálů a legislativy ČR a Evropské unie. Jelikož na území CHKO Blaník se žádný podobný výzkum neuskutečnil, byla vypracována struktura k plánovanému sociologickému šetření, které proběhlo formou strukturovaných rozhovorů s osmnácti zemědělskými subjekty hospodařícími v této oblasti. Data z rozhovorů byla pečlivě analyzována a jejich pomocí jsem ověřovala následující

² Těsná souvislost mezi ekologickým zemědělstvím a certifikací BIO bude podrobně objasněna dále.

hypotézy, které jsem vytvořila na základě předcházejících konzultací s ekologickými zemědělci, pracovníky Správy CHKO, studia odborné literatury a statistických dat.

Hypotézy:

- Lidé mladší 40 let jsou více otevřeni myšlence ekologického zemědělství než lidé staří 40 a více let.
- Zemědělci se středoškolským vzděláním s maturitou projevují o EZ větší zájem než zemědělci se vzděláním středoškolským bez maturity, či základním.
- Vysokoškolsky vzdělaní zemědělci jsou spíše nakloněni EZ než farmáři se vzděláním středoškolským s maturitou.
- Farmáři se zemědělským vzděláním uvažují o konverzi spíše než farmáři s nezemědělským zaměřením.
- Farmy s plochou do 100 ha mají častěji zájem o šetrný způsob zemědělství než zemědělské podniky s plochou nad 100 ha.
- Farmy s živočišnou produkcí, zaměřené pouze na masnou výrobu, uvažují o přechodu na ekologické zemědělství spíše, než farmy zaměřené na kombinovanou užitkovost.

2. Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství je způsob hospodaření, který odpovídá principům trvale udržitelného rozvoje zemědělství; neplní pouze funkci produkční, ale i funkci mimoprodukční. Jinými slovy jeho funkcí není pouze produkovat potraviny, ale i utvářet krajinu a ovlivňovat sociálně kulturní stabilitu venkovských oblastí. Na EZ je často nahlíženo jako na alternativu pro řešení problémů odlivu lidí z venkova či úbytku pracovníků v zemědělské prvovýrobě a částečně i nerovnoměrnosti regionálního rozvoje.

V této kapitole nastiňuji vývoj ekologického zemědělství včetně jeho kontroly a certifikace ve světě a na území ČR. Dále rozebírám definici a cíle EZ, současnou evropskou a českou legislativu spolu s Akčním plánem ČR pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 a v něm zpracovanou SWOT analýzou EZ v ČR. Podrobně se zde také věnuji finančním dotacím do EZ se zaměřením na agroenvironmentální programy.

2.1. Historie ekologického zemědělství ve světě

Ekologické zemědělství má dlouhou tradici a historii. Již začátkem 19. století se v Evropě začala objevovat kritika stávajícího konvenčního zemědělství. Díky jeho industrializaci, chemizaci a intenzifikaci došlo k narušení úrodnosti půdy, zvýšení výskytu chorob, škůdců a snížení kvality potravin (Žufan, 2007). Někteří vědci, zemědělci a myslitelé považovali nadměrné používání chemie a umělých hnojiv za nepřírodní a poškozující přírodu. Vzniklo tak hnutí ekologických zemědělců, které se světem šířilo v podobě různých směrů (organické, biodynamické, či biologické zemědělství) postavených na stejných zásadách:

- hospodařit v souladu s přírodou,
- problémům se škůdci a chorobami předcházet a nesnažit se stále s přírodou „bojovat“,
- nepoužívat umělé chemické prostředky, které poškozují prostředí a přinášejí velké riziko poškození zdraví lidí,

- chovat všechna domácí zvířata důstojným způsobem, respektovat jejich přirozené požadavky a chování (Nadační fond pro ekologické zemědělství, *Ekologické zemědělství*, 2007).

Za průkopníka uvědomělého zemědělství se nejčastěji považuje britský vědec Albert Howard, který na počátku 20. století jako první přišel s pojmem „organické zemědělství“. Jednalo se o holistické pojetí zemědělství, Howard kritizoval nadměrné využívání chemikálií a hnojiv, jeho vize byla založena na potřebě zachování kvality půdy. Tato metoda vešla v povědomí, když ve 30. letech publikoval „Zemědělský testament“, na jehož základě byla ve Velké Británii roku 1946 založena Půdní asociace (Soil Association) (Barták et al. 1991). Další důležitou postavou ve vývoji myšlenek ekologického zemědělství je rakouský lékař, architekt, filosof a pedagog Rudolf Steiner, který ve 20. letech začal vyučovat antroposofickou, holistickou metodu biodynamického zemědělství. Tento systém není postaven pouze na přírodních vědách, ale zahrnuje i vědy duchovní. Podle biodynamického zemědělství je farma organickou součástí okolního prostředí. Při sklizni různých plodin se berou v úvahu například i kosmické vlivy (Van Elzakker, 1991).

Hnutí ekologického zemědělství se pod různými názvy šířila i v jiných zemích. Jejich principy a přístupy si však byly velice blízké a prioritou pro úspěšné zemědělské hospodaření pro ně byla zdravá půda. Proto většina z nich postupně přirozeně splynula v hlavní proud EZ. V roce 1972 došlo k oficiálnímu sjednocení všech hnutí, a to celosvětovým svazem „International Federation of Organic Agriculture Movements“ (IFOAM). IFOAM zastřešuje všechna hnutí ekologického zemědělství a v dnešní době sdružuje více než 750 členských organizací ze 108 zemí světa (EkoConnect, 2007).

2.2. Vývoj ekologického zemědělství v České republice

Systém ekologického zemědělství je v České republice (v porovnání se světem, především západní Evropou) poměrně mladý. Zemědělská politika za vlády komunismu prosazovala metody s vysokou produktivitou, cílem bylo dosáhnout co největší zemědělské produkce bez ohledu na možné negativní důsledky. Kvůli tomu je české zemědělství 80. let někdy označováno dokonce za odvětví národního hospodářství s největším negativním dopadem na krajinu a životní prostředí. Je jednoznačné, že ekologicky šetrný způsob zemědělské produkce, zaměřený na kvalitu výroby, nebyl v

souladu s cíli centrálně plánovaného hospodářství tehdejšího Československa (Žufan, 2007).

Teprve na počátku 90. let začaly v ČR hospodařit tři farmy ekologickým způsobem. V roce 1988 oficiálně vznikla celostátní Odborná skupina pro alternativní zemědělství, která spolupracovala s IFOAM a přeložila základní IFOAM směrnice do češtiny. Až po převratu 1989 byl v roce 1990 na MZe jmenován náměstek ministra zemědělství pro privatizaci a ekologické zemědělství Ing. Richard Barták a později náměstek Ing. Tomáš Zídek, kteří se zasadili o významný posun v uplatnění EZ v České republice. V té době v České republice působilo pět ekologicky smýšlejících regionálních spolků, posléze sloučených do dvou svazů sdružujících ekologické farmáře, Sdružení Libera a Svaz PRO-BIO (Van Elzakker, 1991).

Tabulka 1 Vývoj výměry zemědělské půdy v ekologickém zemědělství ČR

Rok	Počet podniků celkem	Výměra zemědělské půdy v EZ v ha	Procentuální podíl ze zem. půdního fondu
1990	3	480	-
1991	132	17 507	0,41
1992	135	15 371	0,36
1993	141	15 667	0,37
1994	187	15 818	0,37
1995	181	14 982	0,35
1996	182	17 022	0,40
1997	211	20 239	0,47
1998	348	71 621	1,67
1999	473	110 756	2,58
2000	563	165 699	3,86
2001	654	217 869	5,09
2002	721	235 136	5,50
2003	810	254 995	5,97
2004	836	263 299	6,16
2005	829	254 982	5,98
2006	963	281 535	6,61
2007	1318	312 890	7,35

Zdroj: Bodoková 2008

Již koncem roku 1990 byly ministerstvem zemědělství vypláceny první dotace na podporu vzniku ekologicky hospodařících farem. Díky tomu v roce 1991 přechází

129 farem na ekologicky šetrné zemědělství (viz tabulka 1). Finanční podpory bohužel neměly dlouhého trvání, v roce 1992 byly na základě rozhodnutí MZe zrušeny. Toto usnesení mělo v letech 1993–1996 za následek stagnaci přírůstku ploch ekologicky hospodařících farem. Ekologický způsob hospodaření vyžaduje hluboký zájem a zodpovědnost, proto zrušení finančních dotací způsobilo selekci těch, kteří hospodařili ekologicky pro finanční podporu a ne z vnitřního přesvědčení (MZe, 2003).

Rok 1993 je pro producenty biopotravin velmi významný: bylo rozhodnuto o zavedení jednotné ochranné známky „BIO“ pro tyto výrobky. Hlavním důvodem byl marketingový tah, snaha zviditelnit produkty ekologického zemědělství na trhu. V tomto roce se na českém trhu s biopotravinami objevují větší zpracovatelé a obchodníci a značka BIO se postupně dostává do povědomí spotřebitelů, čemuž přispěla metodická, vzdělávací a finanční podpora od mezinárodního hnutí ekologických zemědělců IFOAM. V roce 1998 dochází po šestileté pauze k obnově finančních podpor do ekologického zemědělství a společně s tím i k výraznému nárůstu počtu ekofarem a samozřejmě i ekologicky obhospodařovaných ploch. V roce 1997 v ČR existovalo 211 podniků provozujících ekologické zemědělství s plochou 20 239 ha, o rok později počet farem vzrostl na 348 s plochou 71 621 ha (MZe, 2003).

Současný stav EZ v České republice

V roce 2007 došlo k výraznému nárůstu počtu jak ekologicky hospodařících zemědělců, tak i výrobců biopotravin. Ke konci roku 2007 hospodařilo podle zásad EZ celkem 1318 farmářů a 253 subjektů vyrábějících biopotravinu. Z tabulky 3 vyplývá, že se množství ekologických hospodářství mezi roky 2006 a 2007 zvýšilo téměř o 400 farem a počet výrobců biopotravin o 100 podniků. Výměra ekologicky obhospodařované zemědělské půdy v roce 2007 dosáhla 312 890 ha, což je 7,35 % z celkové výměry zemědělské půdy v ČR. V průběhu roku 2007 se zvýšil také počet ekologicky hospodařících sadařů a vinařů. Plocha ekologických sadů je v současné době 1625 ha a výměra vinic 245 ha.

Tabulka 2 Podrobné statistické údaje a srovnání ukazuje následující tabulka.

	31.12.2006	31.12.2007
Počet ekofarem	963	1 318
Výměra zemědělské půdy v EZ (ha)	281 535	312 890
Podíl EZ na celkové výměře zemědělské půdy (%)	6,61	7,35
Výměra orné půdy (ha)	23 478,57	295 052
Výměra trvalých travních porostů (ha)	232 189,53	257 899
Výměra trvalých kultur (sady) (ha)	1 195,61 (sady + vinice)	1 625
Výměra trvalých kultur (vinice) (ha)		245
Ostatní plochy (ha)	24 670,97	23 616
Počet výrobců biopotravin	152	253

Zdroj: Bodoková 2008

Co se týče struktury půdního fondu, je ekologické zemědělství prováděno nejvíce na trvalých travních porostech (TTP), a to na rozloze 257 899 ha. Trvalý travní porost je pestré rostlinné společenství složené převážně z trav a minoritně z bobovitých rostlin a bylin. TTP jsou utvářeny stanovištními podmínkami nebo činnostmi člověka. Dalšími nejvíce rozšířenými plochami EZ ve struktuře půdního fondu je orná půda (výměra 29 505 ha), ostatní plochy 23 616 ha a trvalé kultury s rozlohou 1 870 ha (viz tabulka 3).

Tabulka 3 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (ha)

Plochy	rok 2003 výměra (ha)	rok 2004 výměra (ha)	rok 2005 výměra (ha)	rok 2006 výměra (ha)	rok 2007 výměra (ha)
Orná půda	19 637	19 694	20 766	23 478,57	29 505
TTP	231 683	235 379	209 956	232 189,53	257 899
Trvalé kultury	928	1 170	820	1 195,61	1 870
Ostatní plochy	2 747	7 056	23 440	24 070,97	23 616
Celkem	254 995	263 299	254 982	281 534,68	312 890

Zdroj: Bodoková 2008

Ještě před nedávnem bylo u nás ekologické zemědělství okrajovou specialitou malé skupiny nadšenců. V průběhu 90. let se jeho postavení velice změnilo a stává se

pomalu stále více vyhledávanou formou hospodaření a jeho zboží ve většině obchodů samozřejmostí.

Tabulka 2 Mezníky EZ v ČR

Rok	Mezníky
1988	Založení Odborné skupiny pro alternativní zemědělství.
1990	Mezinárodní konference o EZ ve spolupráci s IFOAM. Přijetí směrnic IFOAM a vznik prvních svazů EZ. První dotace do EZ.
1991	➤ Výrazný nárůst ekologicky hospodařících zemědělců, počátky kontrolní a certifikační činnosti svazů.
1992	Založení první zpracovatelské a obchodní organizace s biopotravinami v ČR, PRO-BIO, s.r.o. Zrušení dotací do EZ.
1993	Vytvoření společných směrnic EZ pod zastřešením MZe ČR. Zavedení národní známky „BIO“ pro označování biopotravin.
1998	Znovuzavedení dotací pro ekologické zemědělce.
1999	Založení kontrolní organizace KEZ, o.p.s., která byla MZe ČR pověřena výkonem kontroly EZ v ČR.
2000	Přijetí zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství.
2004	Vstup ČR do EU, zvýšení podpor pro ekologické zemědělství.
2006	ABCERT GmbH zahajuje činnost jako druhá kontrolní a certifikační organizace s celostátní působností.
2007	Vstupuje v platnost Program rozvoje venkova ČR na období 2007–2013. Další zvýšení finančních podpor pro ekologické farmáře Biokont CZ zahajuje činnost jako třetí kontrolní organizace v ČR. Rada Evropské unie schválila návrh nového Nařízení Rady (ES) č. 834/2007, o ekologické produkci a označování ekologických produktů.

Zdroj: Šarapatka, Urban, 2005; Matějovský, 2007

2.2.1. Vývoj kontroly a certifikace ekologického zemědělství

Jak již bylo řečeno, v období 1990–1991 vzniklo v ČR pět svazů ekologických zemědělců, ty měly vlastní směrnice a staraly se o kontrolu a certifikaci u svých členů. Brzy se zjistilo, že je nutné směrnice a pravidla pro kontrolu, certifikaci a označování produkce sjednotit. Na přelomu roku 1993 a 1994 vznikla pro ČR jednotná směrnice

ekologického zemědělství, vypracovaná MZe. Zároveň byl sestaven Certifikační výbor a Technická komise, zaveden jednotný kontrolní systém a označování logem BIO. Kontrolu ekologického zemědělství do 31. 3. 1999 zajišťoval Ing. Roman Rozsypal, CSc., z MZe ČR. V důsledku velkého nárůstu ekologicky hospodařících subjektů vznikla 1. 4. 1999 nezávislá nezisková nevládní kontrolní organizace KEZ, o.p.s., která zaručuje kontrolu pravidel EZ, certifikací ekofarem a jejich výrobků. V průběhu let došlo ke vzniku dalších dvou kontrolních organizací, ABCERT GmbH a BOKONT CZ, s.r.o., a to v návaznosti na určitou nespokojenost ekologicky hospodařících subjektů. Ekologickým zemědělcům nevyhovovalo, že na trhu funguje pouze jediná kontrolní organizace bez možnosti výběru a bez funkčního principu konkurence, který by zajistil zvýšení kvality poskytovaných služeb a možnost snížení jejich cen. K dnešnímu dni vykonávají kontrolu a certifikaci tři společnosti: KEZ, o.p.s., (Chrudim), ABCERT AG (Brno), Biokont CZ, s.r.o. (Brno), které Evropská unie uznala jako orgány pro kontrolu a certifikaci biovýrobků vypěstovaných a zpracovaných v České republice.

Certifikaci bioproduktů, biopotravin a výrobků použitelných v ekologickém zemědělství a kontrolu činnosti ekologických podnikatelů a žadatelů, výrobců biopotravin a osob uvádějících bioprodukty do oběhu provádějí kontrolní organizace na základě zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin. Samotnou kontrolu provádějí speciálně vyškolení inspektoři, kteří musí splňovat stanovené požadavky na vzdělání a praxi (KEZ, o.p.s., 2003; MZe, 2003).

2.3. Vývoj legislativy ekologického zemědělství

Standardy ekologického zemědělství a výroby biopotravin jsou upravené naší i evropskou legislativou. Již v 80. letech 20. století si evropská společnost (někteří zemědělci a spotřebitelé) žádala vznik jednotných pravidel pro ekologické zemědělství. Dočkala se 24. června 1991, kdy Rada EU přijala Nařízení (EHS) č. 2092/91, o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícímu označování zemědělských produktů a potravin. V Nařízení (EHS) č. 2092/91 se nacházejí pravidla pro veškerou produkci ekologického zemědělství (chov hospodářských zvířat, pěstování rostlin, obchod s biovýrobky, propagaci a zpracování bioproduktů) v rámci Evropské unie. Nařízení bylo součástí reformy společné zemědělské politiky EU a v některých členských státech EU

symbolizovalo oficiální uznání ekologického zemědělství. V roce 1999 bylo přijato Nařízení (EHS) č. 1804/1999, které stávající Nařízení aktualizovalo a rozšířilo např. o podmínky prevence nemocí, veterinární ošetřování, životní podmínky zvířat, chovatelské postupy a nakládání s chlévskou mrvou, dále vyloučilo produkci využívající geneticky modifikované organismy a umožnilo dovoz ekologických produktů z třetích zemí (Ekologické zemědělství, *Legislativa – Nařízení EHS č. 2092/91*).

Na základě Nařízení EHS č. 2092/91 byla Česká republika v roce 2000 zařazena na listinu rostlinné bioprodukce a o rok později i na listinu živočišné biovýroby. To umožnilo volný přístup na trh zemí EU i českým bioproduktům.

Od roku 2005 komise EU pracovala na novém Nařízení týkajícím se ekologického zemědělství, které by nahradilo Nařízení EHS č. 2092/91. Koncem června 2007 Rada Evropské unie schválila návrh nového Nařízení Rady (ES) č. 967/2008, o ekologické produkci a označování ekologických produktů, které vstoupí v platnost dne 1. 1. 2009. Tento nový předpis přináší zjednodušení jak pro ekologické zemědělce, tak pro spotřebitele. Pro ekologickou výrobu stanovuje soubor cílů, zásad a pravidel, které budou transparentnější a zároveň umožní přihlédnout k odlišným regionálním podmínkám (Ekologické zemědělství, *Legislativa – Nové Nařízení*; Nařízení rady (ES) č. 834/2007, o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení Nařízení (EHS) č. 2092/91).

Právní úprava týkající se ekologického zemědělství v ČR prošla od roku 2000 určitými změnami. V roce 2000 byl v ČR schválen zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, který stanoví podmínky pro pěstování rostlin a chov hospodářských zvířat. Dále zpracovává standardy pro zpracování, dovoz, vývoz a označování bioproduktů a biopotravin, včetně všeobecných požadavků a kontrolních postupů. Tento zákon vešel v platnost 1. 1. 2001 a je v souladu s dosud platnou legislativou EU (Nařízením EHS č. 2092/91), jeho vznik byl jednou z podmínek pro zařazení ČR do systému ekologického zemědělství EU. Dne 30. 12. 2005 začal platit zákon č. 553/2005 Sb., kterým se upravuje zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Smyslem novelizace zákona bylo vypuštění všech ustanovení, která jsou duplicitní s Nařízením Rady (EHS) 2092/91,

o ekologickém zemědělství a tím docílit zjednodušení legislativy. Úplné znění upraveného zákona 242/2000 vyšlo dne 2. 2. 2006 ve Sbírce zákonů č. 30/2006.

„Ekologické zemědělství je dnes v ČR stabilizovaný zemědělský systém, který je státem podporován a je dobrou alternativou vývoje zemědělství v ČR do budoucnosti“ (MZe, 2003).

2.4. Ekologický zemědělec

Ekologický zemědělec je farmář hospodařící velmi pokrokovým způsobem, který „staví na tisíciletých zkušenostech našich předků a bere ohled na přirozené koloběhy a závislosti“ (Pro-Bio). Ekologický zemědělec se stará o zachování úrodnosti půdy, kvality podzemních i povrchových vod a vyváženosti krajiny. Při pěstování rostlin nepoužívá umělá hnojiva, nepovolené pesticidy ani geneticky modifikované organismy (GMO). Hospodářská zvířata chová jim přirozeným způsobem s možností výběhu nebo pastvy, a tak pečuje o jejich pohodu. Krmí je přirozeně bez hormonálních přípravků, umělých stimulátorů růstu apod. Jak v rostlinné, tak v živočišné produkci ekologický zemědělec produkuje vysoce kvalitní suroviny, které označuje ochranným logem BIO. Tyto produkty pravidelně prověřuje kontrolní orgán ekologického zemědělství.

2.4.1. Definice a cíle ekologického zemědělství

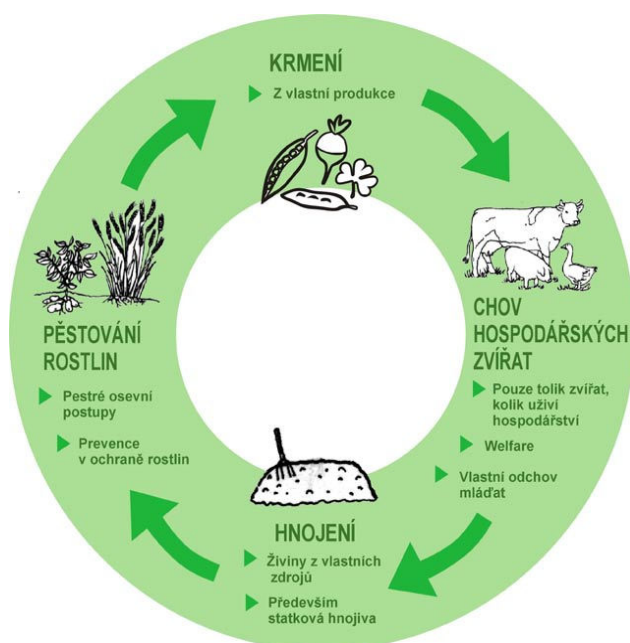
Od roku 1990 do roku 2000, kdy v České republice vyšel první zákon o ekologickém zemědělství, bylo EZ vykládáno různě. Teprve zákon č. 242/2000 Sb. tyto výklady sjednotil do definice, která zní: „Ekologickým zemědělstvím se rozumí zvláštní druh zemědělského hospodaření, který dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení či zákazů používání látek a postupů, které zatěžují, znečišťují nebo zamožují životní prostředí nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce, a který zvýšeně dbá na vnější životní projevy, chování a pohodu chovaných hospodářských zvířat.“ (Zákon č. 242/2000 Sb.)

Vedle definice byly stanoveny i cíle EZ:

1. Udržet a zlepšit dlouhodobou úrodnost půdy a její ekologickou funkci pomocí zvyšování obsahu organické hmoty a humusu v půdě, zlepšování

fyzikálních vlastností půdy a umožňování bohatého rozvoje společenstva půdních organismů.

2. Vyvarovat se všech forem znečištění pocházejících ze zemědělského podnikání, využívat všech biologických odpadů pro výrobu organických hnojiv.
3. Pracovat v co nejvíce uzavřeném systému, využívat místní zdroje a tím minimalizovat ztráty (viz obrázek).

(Zdroj: PRO-BIO)

4. Produkovat potraviny a hnojiva o vysoké nutriční hodnotě a v dostatečném množství. Kvalita potravin není dána jen přítomností nutričně hodnotných látek, ale znamená také absenci cizorodých látek, dobrý vzhled, jakostní chuť a vhodnost pro skladování a další zpracování.
5. Minimalizovat používání neobnovitelných zdrojů energie, nepoužívat syntetická minerální hnojiva a přípravky na ochranu rostlin.
6. Hospodářským zvířatům vytvořit podmínky, které odpovídají jejich fyziologickým a etologickým potřebám a humánním a etickým zásadám (tzn. pohyb venku, reprodukci, zdravý růst a vývoj).
7. Umožnit zemědělcům a jejich rodinám ekonomický a sociální rozvoj a uspokojení z jejich práce.

8. Udržet osídlení venkova a navrátit tradiční ráz kulturní zemědělské krajiny (PRO-BIO).

Ekologické zemědělství pozitivně ovlivňuje několik oblastí lidského světa, jedná se o oblast životního prostředí, ekonomiky, oblast lidského zdraví a sociálního rozvoje.

Životní prostředí

Ekologické zemědělství je díky svým metodám, které vycházejí z důkladného poznání potřeb rostlin, zvířat a krajiny, šetrné k životnímu prostředí.

Ekonomický aspekt

Cílem EZ není dosažení kvantity, nýbrž kvality, což v dnešní době nadprodukce potravin vede ke stabilitě trhu. EZ dále přispívá k rozšíření nabídky na trhu s potravinami a umožňuje spotřebiteli volbu mezi ekologickými a konvenčními potravinami. Díky mimoprodukční funkci v krajině zvyšuje ekologické zemědělství její kvalitu a atraktivitu pro volnočasové aktivity a tím napomáhá rozvoji místních služeb cestovního ruchu, agroturistiky, výroby a prodeje regionálních tradičních produktů.

Aspekt lidského zdraví

Ekologické zemědělství nabízí spotřebitelům vysoce kvalitní produkty, které oproti konvenčním výrobkům díky zákazu používání chemických prostředků neobsahují těžké kovy, rezidua pesticidů, toxinů a dusičnanů a jsou tudíž zdravotně nezávadné.

Sociální aspekt

Ekologické zemědělství díky poměrně vysoké pracovní náročnosti přispívá k vytváření nových pracovních míst a podporuje hospodářský a sociální rozvoj méně příznivých a zaostávajících venkovských oblastí (Žufan, 2007).

2.5. Současná evropská a česká legislativa vztahující se k ekologickému zemědělství

Na území EU je stěžejní Nařízení rady (EHS) č. 2092/91, o ekologickém zemědělství a k němu se vztahující označování zemědělských produktů a potravin ze 24. 6. 1991. Na jeho základě došlo ke sjednocení zásad rostlinné a živočišné produkce, její kontroly, dovozu a vývozu. Toto Nařízení je koncipováno jako rámcový zákon, což v reálu znamená, že jako pro každé jiné Nařízení vydané orgány Evropského společenství

i zde se jedná o pravidlo obecně závazné na všech úrovních. Nařízení jsou závazná pro všechny, bez nutnosti převádět normu do národní legislativy, čímž se liší od Směrnic a Rozhodnutí. Směrnice jsou závazné pro členské státy pouze z hlediska cíle, s možností určit prostředky, jak jej dosáhnout a Rozhodnutí má přesně určené adresáty (členské země, právnické či fyzické osoby).

Od 1. 1. 2000 v ČR platí zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, který stanoví podmínky pro pěstování rostlin a chov hospodářských zvířat. Tento zákon prošel několika právními úpravami, a to v roce 2002 a 2005. Úplné znění novelizovaného zákona 242/2000 vyšlo v roce 2006 ve sbírce zákonů č. 30/2006. Od 1. 5. 2004 platí v ČR přímo Nařízení Rady (EHS) 2092/91, proto stávající zákon 242/2000 upravuje pouze ty oblasti, které nejsou v Nařízení upraveny a EU je ponechává na národní úpravě jednotlivých členských zemí.

2.5.1. Nařízení Rady EHS č. 2092/91, o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označování zemědělských produktů a potravin

Dlouholetá snaha o vytvoření jednotné legislativy pro členské státy EU vyvrcholila v roce 1991, kdy Rada EU vydala Nařízení rady (EHS) č. 2092/91, o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označování zemědělských produktů a potravin. Nařízení jasně definuje standardy ekologického zemědělství, stanovuje přesné podmínky produkce označování a kontrolní činnosti v EU a vymezuje možnosti dovozu bioproduktů a biopotravin ze třetích zemí.

Souhrn obsahu Nařízení rady (EHS) č. 2092/91:

Označování

Označování a propagace produktů může odkazovat na ekologické zemědělství pouze tehdy, pokud:

➤ byl produkt vyprodukován v souladu s pravidly ekologického zemědělství nebo dovezen ze třetí země, kde byl vyroben v souladu s evropskými podmínkami (obsahuje nejméně 95 % složek výrobku, které jsou vyprodukovány podle pravidel EZ, byl vyroben

bez použití geneticky modifikovaných organismů a bylo u něj dodrženo přechodné období trvající většinou dvanáct měsíců),

➤ produkt vyprodukoval nebo dovezl hospodářský subjekt, který podléhá kontrolním opatřením.

U produktů vyprodukovaných po 1. lednu 1997 musí označení uvádět název a/nebo číselný kód kontrolní organizace nebo úřadu, kterému hospodářský subjekt podléhá (CZ-KEZ).

Pravidla produkce

Způsob ekologické produkce si vyžaduje, aby při výrobě produktů byla dodržena ustanovení ekologického zemědělství. Chemické přípravky a prostředky jsou při produkci povoleny pouze tehdy, pokud jsou použity k regulaci škodlivých organismů. Podmínky jejich používání vylučují jakýkoliv přímý kontakt s rostlinnými nebo živočišnými produkty, jejich užití nesmí přispívat k zamoření životního prostředí a mohou být aplikovány pouze proti chorobám rostlin nebo k úklidu a dezinfekci chovatelských budov a zařízení za předpokladů, že jsou nezbytné k potlačení škodlivých organismů nebo chorob.

Kontrolní systém

Jakýkoli hospodářský subjekt, který vyrábí, připravuje, skladuje nebo dováží ekologické produkty, podléhá pravidelným kontrolám. V ČR se na systému kontroly podílí Ministerstvo zemědělství a tři soukromé kontrolní orgány. Všechny zemědělské provozny a zpracovatelské podniky jsou minimálně jednou ročně kontrolovány. Tyto kontroly jsou předem ohlášeny a mimo ně probíhají i kontroly neohlášené, dle náhodného výběru. Veškeré výlohy spojené s kontrolou platí kontrolovaný podnik.

Zásady ekologické rostlinné produkce

- Přechodné období je období, kdy zemědělec přechází od konvenčního způsobu hospodaření k ekologickému. Přechodná období pro různé rostlinné produkce se liší. U většiny rostlin se jedná o dvouleté období, u trvalých kultur přinejmenším tříleté. Po dobu přechodného období musí

zemědělec dodržovat zásady EZ, ale nesmí své produkty vydávat za výrobky EZ.

- Sazenice musí pocházet z ekologického zemědělství.
- Úrodnost půdy se udržuje pěstováním speciálních rostlin pro zelené hnojení a hluboko kořenících rostlin v rámci vhodného víceletého střídání rostlin. Hnojiva se využívají převážně statková pocházející z EZ. Doplnkově se dají použít jiná organická či minerální hnojiva ze seznamu uvedeného v příloze II tohoto Nařízení.
- Ochrana před škůdci, chorobami a plevely se v EZ zajišťuje vhodnou kombinací těchto opatření: výběr vhodných druhů a odrůd, vhodný osevní postup, mechanické kultivační postupy, ochrana přirozených nepřátel škůdců a termická regulace plevelů. Pouze v případě bezprostředního ohrožení plodin je možné použít přípravky uvedené v příloze II tohoto Nařízení.

Zásady ekologické živočišné produkce

V ekologickém chovu v rámci jediné výrobní jednotky musí být při chovu všech zvířat dodržovány následující předpisy:

- Chov zvířat musí přispívat k rovnováze systému zemědělské produkce s tím, že zajišťuje potřeby rostlin, pokud jde o výživné látky a obohacuje půdu o organické látky. Počet zvířat na hektar je omezen tak, aby dávka dusíku ročně nepřekročila množství 170 kg/ha a aby dopady na životní prostředí byly minimalizovány.
- V přechodném období z konvenčního hospodaření na ekologické se musí v podniku hospodařit dle zásad EZ. Přechodné období je rozdílné pro různé druhy zvířat a využití. Pro koně a skot určené k produkci masa trvá přechodné období 12 měsíců. Pro malé přežvýkavce, prasata a zvířata chovaná na mléko to je 6 měsíců, pro drůbež chovanou na maso nakoupenou ve stáří do tří dnů trvá přechodné období 10 týdnů a pro drůbež určenou k produkci vajec 6 týdnů.
- Zvířata jsou převážně krmena krmivy z ekologického zemědělství. Jejich výživa je určena k zajištění spíše kvalitní produkce než k maximalizaci výroby s tím, že se dodržují potřeby správné výživy zvířat v různých

stádiích jejich vývoje. V ekologickém chovu hospodářských zvířat je zakázáno násilné krmení, používání látek určených ke stimulaci růstu nebo užítkovosti, jakož i použití hormonů nebo jiných obdobných látek. U mláďat savců je základní výživou nejlépe mléko jejich matek.

- Ustájení zvířat by mělo odpovídat jejich přirozeným potřebám a zajišťovat jim pohodlí a dobré životní podmínky. Minimálně polovina plochy podlahy chovatelských budov musí být pevná, což znamená, že nesmí mít roštovou nebo mřížovou konstrukci. V budovách musí být k dispozici dostatečně velké místo pro odpočinek zvířat, a to na pevné podlaze s dostatečnou podestýlkou ze suché slámy. Dále všichni savci musí mít přístup na pastvu nebo do venkovního výběhu. Prasnice musí být, až na konečnou fázi březosti a kojení, chovány ve skupinách s možnostmi uspokojovat své přirozené potřeby (např. rytí). Drůbež nesmí být chována v kleci a musí mít přístup do venkovního výběhu a třetina plochy v drůbežárně musí být zpevněna a podestlána. Zákon také stanoví kvóty pro množství kusů chovaných v drůbežárně.
- Zdravotní péče o zvířata především spočívá v prevenci. To znamená: výběr vhodných plemen, umístění zvířat, vhodné krmení a vhodné prostorové podmínky. Při volbě plemen je třeba brát v úvahu schopnost zvířat přizpůsobit se podmínkám prostředí, jejich životaschopnost a odolnost vůči chorobám. Při veterinárním léčení se musí dát přednost rostlinným přípravkům nebo homeopatickým výrobkům.
- Reprodukce ekologického chovu by měla být založena na přirozených metodách. Umělé oplodnění je přesto povoleno.
- Nařízení také podrobně upravuje pravidla pro chov včel (Nařízení Rady EHS č. 2092/91).

2.5.2. Nařízení Rady ES č. 834/2007, o ekologické produkci a označování ekologických produktů

Od 1. 1. 2009 bude pro všechny členské země EU platit nové Nařízení o ekologickém zemědělství 834/2007/ES, které ruší a nahrazuje Nařízení 2092/91/ES. Nařízení zahrnuje pravidla pro rostlinnou, živočišnou a akvakulturní produkci, sběr volně rostoucích rostlin a mořských řas, zpracování potravin (včetně vína), krmiv a

ekologických kvasinek. Produkty lovu volně žijících zvířat a ryb se za ekologickou produkci nepovažují.

Toto Nařízení vzniklo na základě nutnosti zajistit zjednodušení a celkovou soudržnost právního systému v oblasti EZ. Má za cíl stanovit zásady podporující sblížení norem a, pokud možno, snížit míru podrobnosti právního systému. Jsou zde jasnějším způsobem definovány cíle, zásady a pravidla ekologické produkce, což přispívá k transparentnosti celého systému a důvěře spotřebitelů. Toto Nařízení zavede jednotné značení biopotravin pro celou Evropskou unii. Biopotraviny budou povinně označeny logem EU a kódem kontrolní organizace. Dále ponесou informaci o původu surovin, zda byly suroviny vyprodukovány na území jednoho nebo více států, či zda pocházejí ze třetích zemí (MZe ČR 2007) .

Nařízení uvádí, že logo EU (pro označování ekologické produkce) bude na výrobcích povinné, ale může být doplněno například logem soukromým či logem členského státu. Za účelem informování spotřebitele bude logo EU doplněno údajem o původu. Aby produkt mohl být označen jako ekologický, musí z 95 % pocházet z ekologické produkce. Geneticky modifikované organismy (GMO) budou i nadále zakázány. Dovoz ekologických produktů bude povolen jen ze zemí, které budou poskytovat stejné záruky kvality (Nařízení Rady (ES) č. 834/2007).

2.5.3. Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství

Jak již bylo zmíněno, zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství prošel od roku 2000 různými změnami. Jeho poslední novelizovaná verze vyšla v sbírce č. 30/2006.

Souhrn obsahu zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství:

Předmět úpravy

Tento zákon upravuje v návaznosti na přímo použitelný předpis Evropských společenství podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství a k němu se vztahující osvědčování a označování bioproduktů, biopotravin a ostatních bioproduktů, a dále výkon kontroly a dozoru nad dodržováním povinností s tím spojených.

Ekologické zemědělství

Přechodné období

Přechodné období je období, ve kterém dochází k přeměně zemědělské výroby na ekologické zemědělství a k odstranění vlivu negativních dopadů předchozí zemědělské činnosti na zemědělskou půdu, krajinu a životní prostředí. Osoba zařazená do přechodného období má stejné povinnosti jako ekologický podnikatel, nestanoví-li tento zákon jinak.

Omezení působení škodlivých vlivů na ekologicky obhospodařované pozemky

Tam, kde sousedí ekologicky obhospodařované pozemky s pozemky, které nejsou obhospodařovány tímto způsobem, musí ekologický podnikatel učinit vhodná opatření, kterými sníží na nejnížší možnou míru riziko dopadu škodlivých vlivů na jím obhospodařované pozemky. Takovými opatřeními jsou zejména výsadba živých plotů, větrolamů, pásů zeleně, izolačních travnatých pásů nebo zřizování cest.

Chov hospodářských zvířat v ekologickém zemědělství

Tento zákon stanoví pouze podmínky pro chov králíků a ryb, neupravuje pravidla chovu hospodářských zvířat, které jsou upraveny v Nařízení rady (EHS) 2092/91.

Osvědčování a označování bioproduktů a biopotravin

Osvědčení o původu bioproduktu nebo biopotraviny vydá pověřená osoba v souladu s ČSN (česká technická norma) EN 45011 na žádost do 30 dnů ode dne provedení kontroly. U rostlinných produktů pěstovaných na orné půdě a rostlinných produktů z trvalých kultur vydá pověřená osoba osvědčení o původu (pokud osoba podnikající v ekologickém zemědělství splnila požadavky tohoto zákona a předpisů Evropských společenství) nejpozději do sklizně dané plodiny, a to nejméně na 1 kalendářní rok, nejdéle však na 15 měsíců.

Označování bioproduktů a biopotravin

Bioprodukt, biopotravina se označí v souladu s předpisy Evropských společenství, včetně kódu pověřené osoby, se kterou osoba podnikající v ekologickém zemědělství uzavřela

smlouvu o kontrole a osvědčování, a která provedla poslední kontrolu. Bioprodukt, biopotravina a ostatní bioprodukt se na obalu označí grafickým znakem (viz obrázek).

Kontrolní systém

Dozor nad dodržováním tohoto zákona a předpisů Evropských společenství vykonává Ministerstvo zemědělství České republiky, které na základě výsledků veřejné obchodní soutěže podle zvláštního právního předpisu může uzavřít smlouvu s právnickou osobou nebo organizační složkou státu, na základě níž je pověřená osoba oprávněna vydávat osvědčení o původu bioproduktu, biopotraviny nebo ostatního bioproduktu, provádět kontroly a další odborné úkony.

V ČR byly k 1. 1. 2006 pověřeny výkonem kontroly a certifikace dvě kontrolní organizace: Kontrola ekologického zemědělství (KEZ), o.p.s., se sídlem v Chrudimi a ABCERT GmbH se sídlem v Brně. Později ještě přibyla společnost Biokont CZ, s.r.o., také se sídlem v Brně.

2.5.4. Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010

EZ se v ČR rozvíjí od roku 1990, od té doby se ekologická produkce značně rozrostla. V roce 2001 se uskutečnila v Lednici na Břeclavsku mezinárodní konference ekologického zemědělství, tzv. „Evropská letní akademie ekologického zemědělství“, na které agronomové ze střední a východní Evropy měli možnost získávat nové zkušenosti a znalosti o EZ. Tato konference dala první impuls k vypracování Akčního plánu. V roce 2002 vydala Evropská komise „Analýzu možností vzniku evropského akčního plánu rozvoje ekologického zemědělství“, ve které vyzvala členské státy k vypracování národních akčních plánů. Na základě této dokumentace zpracovalo MZe ve spolupráci s ministerstvem životního prostředí (MŽP), zástupci svazů ekologických zemědělců (Pro-Bio a Libera), kontrolní organizací KEZ, zemědělskými univerzitami, výzkumnými ústavy a samotnými zemědělci Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 (dále jen Akční plán). Akční plán byl 17. března 2004 přijat vládou ČR a soustředí se zejména na méně rozvinuté oblasti EZ, např. výzkum a vzdělávání zemědělců, podporu domácího trhu s produkty ekologického zemědělství a dostatečnou informovanost široké spotřebitelské veřejnosti o EZ.

Struktura Akčního plánu je tvořena třemi hlavními kapitolami. V kapitole A jsou zmíněna stěžejní východiska pro zpracování Akčního plánu a hlavní argumenty k jeho přijetí. Kapitola B popisuje současný stav EZ v ČR, obsahuje základní statistiku a problematiku legislativy, kontroly a certifikace EZ. V kapitole C je stanoveno šest hlavních priorit, kterými je vztah EZ k životnímu prostředí a pohodě zvířat (welfare), posílení důvěry spotřebitele, marketing ekologických výrobků, dosažení ekonomické životaschopnosti ekologických podniků, podpora výzkumu, vzdělávání a poradenství v oblasti EZ a zaměření na nástroje politiky a politická řešení. Dále se v této části Akčního plánu nacházejí konkrétní cíle pro Českou republiku:

- Posílit postavení ekologického zemědělství v ČR.
- Zvyšovat pozitivní vliv EZ na přírodu a krajinu.
- Zajistit životaschopnost ekologických farem.
- Zvýšit konkurenceschopnost českého zemědělství v EU.
- Zvyšovat důvěru veřejnosti v ekologické zemědělce.
- Propagovat životaschopná venkovská hospodářství.
- Zlepšovat životní podmínky a welfare zvířat chovaných na ekologických farmách.
- Zajistit ochranu produktů EZ před kontaminací geneticky modifikovanými organismy.
- Rozšiřovat hospodářské aktivity s vyšší přidanou hodnotou.
- Přispět prostřednictvím ekologické produkce k ochraně zájmů spotřebitelů.
- Posilovat pozitivní vnímání kvality biopotravin u spotřebitelů.
- Rozšiřovat trh s biopotravinami, s rostoucím trhem zefektivňovat produkci a zpracování produktů EZ.
- Zlepšit odborné poradenství, vzdělávání a výzkum v EZ.
- Dosáhnout v roce 2010 cca 10 % podílu zemědělské půdy v EZ na celkové výměře zemědělské půdy (Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010, 2004).

Ke dnešnímu dni se v rámci Akčního plánu ministerstvu zemědělství podařilo dosáhnout následujících cílů:

- Zvýšení propagace ekologických produktů. Biopotraviny se dostaly do povědomí široké veřejnosti, lze je v dnešní době nalézt téměř v každém obchodě. Během posledních tří let je měsíc září ve znamení biopotravin a pořádají se různé slevové akce či slavnosti dožínek spojené s Biojarmarky.
- Převedení loga BIO do vlastnictví státu.
- Založení společnosti Bioinstitut, o.p.s., která v oblasti EZ zastřešuje výzkum, vzdělání a poradenství.
- Zavedení dotačních titulů.
- Cíl dosažení 10 % podílu zemědělské půdy v EZ na celkové výměře zemědělské půdy do roku 2010 je reálný, jelikož v roce 2007 mělo EZ 7,35 % na celkové výměře zemědělské půdy (Matějovský, 2007).

2.5.4.1. SWOT analýza ekologického zemědělství v České republice

Název SWOT je odvozen z prvních písmen anglických slov strengths – weaknesses, opportunities – threats (silné stránky – slabé stránky, příležitosti – hrozby). SWOT analýzou se provádí zhodnocení vnitřních faktorů (silné a slabé stránky) a vnějšího prostředí (příležitosti a hrozby). Prostřednictvím zdůraznění silných stránek a potlačení slabých stránek roste možnost využití příležitostí a snižuje se pravděpodobnost účinku a uplatnění hrozeb. Jde o metodu analýzy využívanou ve strategickém dlouhodobém plánování, na jejímž základě je možno uceleně vyhodnotit fungování nějakého projektu, přijít na problémy nebo nové možnosti růstu.

Ministerstvo zemědělství zpracovalo detailní SWOT analýzu ekologického zemědělství v ČR v rámci Akčního plánu (viz tabulka 5). Silné stránky reprezentují vnitřní faktory systému EZ, na kterých je možné stavět při podpoře rozvoje EZ. Naopak slabé stránky zastupují faktory, ze kterých je nezbytné vytvořit silné stránky pro podporu rozvoje EZ. Příležitosti reprezentují vnější faktory systému EZ, kterých je nutné využít

pro podporu rozvoje EZ a hrozby faktory, které ohrožují rozvoj sektoru ekologického zemědělství a jimž je potřeba čelit.

Tabulka 5 SWOT analýza ekologického zemědělství v ČR

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Angažovanost a zodpovědnost organizací EZ a jejich technické zázemí. 2. Fungující systém kontroly akreditovaný na národní i mezinárodní úrovni. 3. Stabilní skupina zpracovatelů suchých produktů v ČR. 4. Pravidla dodržování principů pohody zvířat. 5. Zavedené podpory ekologického zemědělství. 6. Legislativa ekologického zemědělství. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koordinace a postupy při prosazování většiny klíčových faktorů v rozvoji EZ (nedostatečná komunikace a organizace v okruhu hlavních aktérů). 2. Zpracování a odbyt některých komodit (maso, mléko, atd.) jsou teprve na počátku vývoje. Produkce je často roztržštěná. 3. Důvěra spotřebitele v systém EZ a jeho výrobky není cíleně budována, a proto může být lehce otřesena. 4. Ekonomická nesamostatnost a neschopnost zemědělců podnikat a zajistit financování projektů. 5. Nedodržování zásad chovu zvířat v míře, jaká by v systému EZ měla být. Tento fakt negativně ovlivňuje veřejné mínění. 6. Spolupráce se státní správou na celostátní, regionální i lokální úrovni.
PŘÍLEŽITOSTI	HROZBY (RIZIKA)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Možnost aplikace zkušeností ze zahraničí. 2. Růst důvěry spotřebitele a vnímání hodnot ekologických produktů spotřebiteli. 3. Spolupráce s médii. 4. Zaměření na rozvoj tradičních místních specialit. 5. Podpora veřejnosti. 6. Vstup do EU: nové možnosti získání finančních podpor do EZ a otevření evropského trhu. 7. Vybudování BIO obchodů. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bioskandály. 2. Nedořešené vlastnické vztahy k půdě. 3. Nestabilita trhu. 4. Klamné označení produktů EZ. 5. Šíření GMO v Evropě i ve světě. 6. Negativní přírodní a klimatické jevy. 7. Stále nízké ekologické povědomí populace.

Zdroj: Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010

2.6. Finanční podpory agrárního sektoru

Schválení finančních podpor pro ekologické farmáře bylo pro EZ významným mezníkem. Na národní úrovni byly poprvé zavedeny v roce 1987 v Dánsku, v roce 1989 ve Švédsku a o tři roky později v Rakousku. V dnešní době do zemědělství plyne několik

dotačních titulů z fondů EU či MZe (např. přímé platby na plochu, národní podpory, podpory tržních cen, podpory na dobytčí jednotku atd.). Důležitá je skutečnost, že dotace do EZ se ve členských zemích EU často značně liší, a to většinou ze dvou důvodů. Za prvé si jednotlivé státy podmínky pro poskytování podpor upravovaly samy a za druhé v EU platí tzv. princip kofinancování, což znamená, že členské státy se musí částečně podílet na finanční podpoře EZ z vlastních zdrojů.

Doprovodným nástrojem společné zemědělské politiky EU jsou tzv. agroenvironmentální opatření (AEO). Agroenvironmentální programy/opatření mají za úkol posílit způsoby využívání půdy slučitelné s ochranou a zlepšováním životního prostředí. Mají zamezit zrychlenému odtoku vody z krajiny, snížit erozi půdy, podpořit ekologickou stabilitu krajiny, zvýšit ekologickou rozmanitost na zemědělsky využívané půdě (Klaudys, 2004).

2.6.1. Agroenvironmentální opatření

O dotační tituly v rámci AEO mohou zažádat soukromě hospodařící zemědělci, firmy podnikající v zemědělské výrobě, ale i nepodnikatelé (např. obce, školy), mají-li evidovanou minimální plochu zemědělské půdy v registru půdních bloků MZe tzv. LPIS³ (Land Parcel Identification System). Při podávání žádosti je možné poradit se v Zemědělských agenturách spojených s Pozemkovými úřady nebo s odbornými pracovišti ochrany přírody (např. Správa CHKO, Správa NP)

Operační program Rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství (OP RVMZ) byl vypracovaný MZe na období 2004–2006. Program se zaměřil na tři hlavní priority:

- podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesního hospodářství,
- rozvoj venkova, rybářství a odborného školství,
- technická pomoc, která měla usnadnit implementaci celého programu.

³ Projekt Český LPIS představuje novou filozofii v řešení geografického informačního systému (GIS) pro evidenci využití zemědělské půdy. Jeho základním smyslem je poskytovat kvalitní data o užívané zemědělské půdě v České republice. Účelem je bezproblémové zvládnutí administrace a kontroly žádostí o zemědělské dotace.

Operační program se snažil o zajištění větší konkurenceschopnosti zemědělství a jeho adaptace na podmínky evropského trhu, o uspořádání vlastnických práv k pozemkům, o obnovení zemědělského produkčního potenciálu, který byl poškozen povodněmi, o snižování a odstraňování negativních vlivů zemědělské produkce na životní prostředí a o ochranu vod a půdy před znečištěním ze zemědělských zdrojů. Na základě priorit a cílů OP mělo dojít k zajištění udržitelného venkova. Odborné zhodnocení výsledků a dopadů celého Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství v České republice ještě nebylo provedeno. Přesto je jednoznačné, že z průběhu OP vylýnula celá řada doporučení, jak na úrovni jednotlivých opatření, tak na úrovni celého programu.

Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP) byl rovněž vypracován MZe na období 2004–2006. Klade si za cíl podpořit obnovitelné energetické zdroje, rozšířit plochy lesů na zemědělské půdě nevhodné k zemědělskému hospodaření, zlepšit věkovou a vzdělanostní strukturu pracovníků v zemědělství a tím zachovat zemědělství v méně příznivých oblastech v souladu s cíli ochrany životního prostředí.

HRDP se dělí na čtyři podopatření:

- ekologické zemědělství,
- ošetřování travních porostů,
- péče o krajinu, která se dále dělí na tituly:
 - zatravňování orné půdy,
 - tvorba trvalých porostů na svažitých půdách,
 - pěstování meziplodin,
 - trvale podmáčené louky a rašelinné louky,
 - ptačí lokality na travních porostech,
 - biopásy,
- osevní postup v ochranných zónách jeskyní (Moravský kras).

(Ministerstvo zemědělství, *HRDP*, 2004).

Zpětné hodnocení HRDP je následující: „... v rámci jednotlivých opatření je nezbytné zlepšit informovanost potenciálních žadatelů o jednotlivých podmínkách opatření, zjednodušit administrativní procesy a zajistit plynulejší a rychlejší vyplácení podpor. Dále je nezbytné zajistit větší flexibilitu navrhovaných opatření v národních předpisech. Na úrovni celého programu je nezbytné zajistit koherenci s ostatními

podporami v rámci MZe a také s podporami poskytovanými ostatními resorty (převážně MŽP) v rámci jejich dotačních programů“ (Ministerstvo zemědělství ČR, 2006).

V roce 2007 byl Horizontální plán rozvoje venkova nahrazen novým programovým dokumentem, Programem rozvoje venkova na období 2007–2013 (PRV). PRV je zajišťován Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EAFRD), který navazuje na HRDP a OP a zahrnuje veškerou dotační politiku státu pro zemědělce. Tato dokumentace je tvořena čtyřmi osami.

- Osa I se zaměřuje na zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví. Prioritní oblastí je zde modernizace zemědělských podniků, pozemkové úpravy a přidávání hodnoty zemědělským produktům.
- Osa II se specializuje na zlepšování kvality životního prostředí a krajiny. Důraz je zde kladen na biologickou rozmanitost, zachování a rozvoj zemědělských a lesnických systémů (s vysokou přírodní hodnotou) a tradiční zemědělské krajiny. Jedním z nástrojů této osy jsou agroenvironmentální programy, které podporují zemědělské postupy a systémy šetrné k životnímu prostředí vedoucí k biologické rozmanitosti a zachování venkovské krajiny. Podobně jako u programu HRDP se jedná o následující podopatření a tituly:
 - Postupy šetrné k životnímu prostředí
 - Titul Ekologické zemědělství
 - Titul Integrovaná produkce
 - Ošetřování travních porostů (louky, pastviny)
 - Péče o krajinu
 - Titul Zatravňování orné půdy
 - Titul Pěstování meziplodin
 - Titul Biopásy.
- Osa III řeší problém kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikaci hospodářství venkova. Prioritou je zde tvorba pracovních příležitostí a podpora využívání obnovitelných zdrojů energie (OZE).

Cílem je vytvořit pracovní místa a zajistit obyvatelům venkova vyšší příjmy.

- Osa IV Leader⁴ si klade za cíl přispět k realizaci priorit os I, II a III. Dále se zabývá zlepšením kvality života ve venkovských oblastech, posílením ekonomického potenciálu a zhodnocením přírodního a kulturního dědictví venkova, spolu s posílením řídicích a administrativních schopností na venkově. Důraz je zde kladen na zlepšení řízení a mobilizaci přirozeného vnitřního rozvojového potenciálu venkova (Ministerstvo zemědělství, *Program rozvoje venkova na období 2007–2013*, 2007).

2.6.2. Dotace do ekologického zemědělství v ČR

Pro obdržení dotací na ekologické zemědělství musí podnikatel požádat o zařazení do agroenvironmentálního podopatření „ekologické zemědělství“. Zavázat se, že bude minimálně pět let hospodařit podle zásad ekologického zemědělství a po dobu závazku plnit pravidla EZ stanovené v zákoně č. 242/2000 Sb., a Nařízení Rady (EHS) č. 2092/1991.

Tabulka 6 Dotace na plochu zařazenou do ekologického zemědělství nebo přechodného období v ČR v letech 1998–2007

Rok	Vyplacené finanční prostředky
1998	48 091 000
1999	84 168 000
2000	89 101 971
2001	167 966 104
2002	210 861 131
2003	230 810 809
2004	292 200 000
2005	285 828 855
2006	304 995 064
2007	zažádáno o 540 395 786

Zdroj: Bodoková 2008

⁴ Program LEADER ČR je zaměřen na podporu rozvoje venkova. navazuje na podopatření LEADER+ Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství pro období 2004 - 2006.

Agroenvironmentální podopatření „Ekologické zemědělství“ je systém hospodaření, které je šetrné k životnímu prostředí. Pravidla a podmínky poskytování dotací EZ jsou právně vymezeny zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Tabulka 6 znázorňuje přehled vyplacených dotací od roku 1998, kdy po šestileté pauze byly dotace do EZ znovu obnoveny, do roku 2007. Mezi lety 2006 a 2007 se dotace zvýšily o 44 %, tento nárůst je důsledkem toho, že od roku 2007 je podpora ekologickým zemědělčům na plochu vyplácena v rámci Programu rozvoje venkova 2007–2013, na jehož základě došlo k navýšení plateb pro EZ.

3. Konverze na ekologické zemědělství

Přechod konvenčního podniku na ekologické zemědělství je poměrně složitý proces a probíhá u každého podniku jinak, proto není možné dát všeobecně platný návod, jak při něm postupovat. Předpoklady zemědělského podniku i farmáře hrají při konverzi hlavní roli. U podniku se především jedná o přírodní podmínky (poloha a rozloha podniku) a hospodářské podmínky (zařízení podniku). Je nutné zhodnotit, zda je farma schopna organizačně a technologicky zvládnout požadavky ekologické produkce. U zemědělce je nejdůležitější ztotožnění se s principy EZ (Neuerburg, Padel 1994).

3.1. Konvenční versus ekologické zemědělství

Zemědělství dříve vyjadřovalo vztah lidstva a půdy. S nástupem industrializace došlo k odcizení člověka a přírody, průmyslové zemědělství začalo mít dlouhodobé, někdy nevratné negativní vlivy na životní prostředí.

Hlavní charakteristikou intenzivního zemědělství je pěstování co nejméně druhů plodin na jednom místě. Monokultury sice snižují výrobní náklady, ale nevyhnutelně přitahují škůdce, což si vyžaduje velké dávky postřiků (insekticidů, herbicidů, pesticidů apod.). Dlouhodobé pěstování stejných rostlin na jednom místě postupně vyčerpává půdu, což si žádá stále vyšší dávky průmyslových hnojiv. Co se chovu hospodářských zvířat v konvenčním zemědělství týče, tak ve velkochovech zpravidla panují špatné životní podmínky, na zvířata se pohlíží jako na zdroj zisku, nemají možnost výběhu, chovají se v halách s umělým osvětlením, jejich životní prostor není o moc větší než ona sama. Pěstování plodin a chov zvířat v intenzivním zemědělství má za následek snížení diverzity života v krajině, kontaminaci vody a půdy, tvorbu nebezpečných odpadů a úpadek venkova.

Oproti tomu ekologické zemědělství vychází z dokonalého poznání potřeb rostlin, zvířat a krajiny a není zaměřeno na kvantitu, nýbrž na kvalitu produkce. Ekologické zemědělství neznečišťuje životní prostředí chemikáliemi a do potravního řetězce zvířat nevnáší cizorodé látky (např. růstové stimulanty). Zvířata v EZ se chovají volně na pastvinách nebo ve výběhu, aby měla dostatek pohybu, a krmí se převážně přírodním krmivem. Jeho cílem je tedy udržitelná zemědělská produkce, která skrze citlivé,

ohleduplné a rozumné využívání potenciálu rostlin a zvířat podporuje rozmanitost a udržitelnost kulturní krajiny. EZ je vyvážený mix tradic a zkušeností předávaných z generace na generaci s moderními metodami a technologiemi.

Zásadní rozdíly mezi EZ a konvenčním zemědělstvím jsou:

- V EZ jsou ekologické, přírodní a krajinné aspekty zemědělské činnosti nadřazeny ekonomickým aspektům.
- Cílem ekologických zemědělců není dosažení kvantity, ale naopak kvality.
- Biofarma na rozdíl od konvenčních podniků není úzce specializovaná, ale mnohostranně zaměřená, zahrnuje jak rostlinnou, tak živočišnou produkci. Mnohostranné zaměření umožňuje co nejúplnější koloběh živin a energií, což má za následek minimální závislost na vnějších vstupech.
- V EZ k obnově živin v půdě neslouží umělá hnojiva, ale pouze statková hnojiva z ekologických chovů či zelené hnojení.
- Chov zvířat na ekofarmě přispívá k rovnováze systému zemědělské produkce, podporuje vytvoření a uchování přirozeného koloběhu mezi půdou a rostlinami, rostlinami a zvířaty a zvířaty a půdou.
- U rostlinné produkce v EZ se za účelem regulace škůdců, chorob a plevelů nepoužívají chemické přípravky (pesticidy), nýbrž přirozené preventivní metody a opatření.
- Hlavní charakteristikou chovu zvířat v rámci ekologického zemědělství je snaha o zajištění co největší pohody zvířat, která je definována pěti svobodami: „odstranění hladu a žízně, odstranění příčin nepohody, odstranění příčin vzniku bolesti, zranění a nemoci, odstranění příčin potenciálního strachu či deprese, možnost projevu přirozeného chování“. (Nařízení Rady (EHS) 2092/91) Hospodářská zvířata se proto nechovají ve velkokapacitních budovách, ale tak, aby měla přístup k volným výběhům a počet zvířat připadající na jednotku plochy je v chovatelských budovách omezen tak, aby byly respektovány etologické a fyziologické potřeby zvířat a byl jim umožněn přirozený pohyb, vývoj a růst.
- V ekologickém chovu zvířat je striktně zakázáno používat stimulantů růstu, antibiotik, nepřirozených krmiv a GMO (Nařízení Rady (EHS) 2092/91, 1991; Žufan, 2007).

3.2. Příprava na konverzi

Prvním krokem je pochopitelně odhodlání a zájem zemědělce/členů farmy o konverzi. Základními předpoklady úspěšného přechodu na EZ je za prvé dobrá příprava, především po stránce motivační a informační, které se docílí studiem literatury a legislativy, absolvováním kurzů. V tomto případě se doporučuje navštívit nějakou ekologickou farmu s podobným zaměřením a získat zde zkušenosti. Za druhé musí bezpodmínečně proběhnout zhodnocení, zda má daná farma dostatečný potenciál pro přechod na systém EZ. Pokud z vyhodnocení vyplyne, že pro přechod na ekofarmu je zapotřebí určitých změn, je důležité zjistit, jak nákladné a rozsáhlé tyto změny mají být. Za třetí je dobré zpracovat plán konverze a průběžně situaci konzultovat s odborným poradcem. Dobrý plán včas upozorňuje na problémy, eliminuje rizika a varuje před chybnými investicemi. Plán by měl být neustále diskutován a být otevřený novým poznatkům, které se mohou během konverze objevit. Přechodné období obvykle trvá dva roky, většina ekologicky hospodařících subjektů tvrdí, že období konverze z konvenčního do ekologického zemědělství je nejkritičtější a finančně nejnáročnější. V tomto období dochází ke znatelnému snížení jak výnosů na polích, tak k poklesu užitkovosti chovu a výrobky ještě nelze prodávat s logem BIO. Je velmi důležité konverzi dobře naplánovat, zemědělci nejčastěji ztroskotají na nedostatečné přípravě (Neuerburg, Padel 1994).

Je patrné, že přechod na EZ s sebou přináší změny pro všechny pracovníky na farmě. Důležité je, aby všichni zúčastnění byli zapojeni do přípravy a ne postaveni před hotovou věc. Připravenost a rozhodnutí členů farmy nést riziko konverze a podílet se na řešení možných problémů je pro tento proces zásadní.

3.3. Registrace

Každý nový zájemce, který plánuje podnikat v ekologickém zemědělství (tzn. ekologický zemědělec, výrobce či obchodník s biopotravinami, výrobce biokrmiv, dodavatel bioosiv a biosadby), musí požádat o registraci. Podmínky registrace jsou právně upraveny zákonem č. 242/2000 a Nařízením rady (EHS) 2092/91. Jako první musí podnikatel kontaktovat jednu ze tří kontrolních organizací (KEZ, o.p.s., ABCERT GmbH nebo Biokont CZ, s.r.o.), které jsou pověřeny MZe výkonem kontroly a certifikace v ekologickém zemědělství. Žadatel se přihlásí ke kontrole a certifikaci a kontrolnímu orgánu předloží kopii dokladu opravňující žadatele k podnikání, předmět činnosti farmy,

mapu s vyznačenými pozemky a číslo hospodářství dle ústřední evidence. Podnikatel s kontrolní organizací uzavře tzv. smlouvu o kontrole a inspekční orgán provede kontrolu podniku. Na jejíž základě vystaví orgán podnikateli potvrzení, které je součástí žádosti o registraci, kterou podnikatel podá na MZe. Jedná se o jednostránkovou žádost s kolmem v hodnotě 1000,- Kč. V případě ekologických zemědělců vystaví MZe informaci o zahájení přechodného období a po uplynutí této doby vydá MZe rozhodnutí o registraci do ekologického zemědělství. U ostatních osob podnikajících v ekologickém zemědělství (výrobce či obchodník s biopotraviny, výrobce biokrmiv, dodavatel biosiv a biosadby) vystaví MZe po podání žádosti přímo rozhodnutí o registraci do ekologického zemědělství.

Pokud dojde ke změně plochy ekofarmy, k zařazení nového druhu zvířat do ekologického zemědělství nebo vyřazení stávajícího druhu, je ekologický zemědělec povinen oznámit to kontrolní organizaci. V případě rozšíření podniku začíná na nových pozemcích přechodné období dnem doručení oznámení. V případě, že podnik byl převeden na jiného majitele, musí tato nová osoba (hodlá-li nadále hospodařit ekologicky) podat žádost o registraci jako nový žadatel (KEZ, *Podmínky registrace farem do ekologického zemědělství*, 2005).

3.4. Období konverze

Rostlinná výroba

U lučních kultur (jednoleté či dvouleté) rostliny je přechodné období minimálně dva roky před jejich využitím jako ekologického krmiva, u trvalých kultur se jedná o tři roky před sklizní. V průběhu přechodného období se u rostlinné produkce musí dodržovat pravidla EZ podle Nařízení EHS 2092/91. To znamená: úrodnost půdy se zajišťuje pěstováním luskovin, speciálních rostlin pro zelené hnojení, hlubokokořenných rostlin, dlouhými osevními způsoby a hnojením přírodními hnojivy. Na hubení škůdců a ochranu rostlin se smí používat pouze přípravky povolené v Nařízení.

Živočišná výroba

U chovu zvířat se přechodné období liší podle druhů. U skotu chovaného na maso přechodné období trvá dvanáct měsíců, u zvířat chovaných na mléko, malých přežvýkavců

a prasat trvá přechodné období šest měsíců, u drůbeže na masnou výrobu deset týdnů a u drůbeže na produkci vajec šest týdnů. Stejně jako u rostlinné výroby i zde se v průběhu přechodného období musí dodržovat pravidla EZ, která zajišťují dobré životní podmínky zvířatům a minimalizují negativní dopad na ŽP (Ministerstvo zemědělství, 1996).

3.5. Rizika a příležitosti přechodu na ekologické zemědělství

Přechod konvenčního podniku na ekologické zemědělství je složitý proces. Dalo by se říct, že pro každý zemědělský podnik je tento proces stejně rizikem jako příležitostí (viz tabulka 7).

Tabulka 7 Rizika a příležitosti podniku po přechodu na EZ

Rizika podniku	Příležitosti podniku
Dodržování přísných směrnic a omezení	Získání vyšších dotací
Vývoj ekonomiky (v důsledku snížení poptávky může dojít ke snížení velikosti trhu s bioprodukty)	Pozitivní vývoj trhu s biovýrobky
Velké investice na přestavbu podniku	Rozvoj podniku v nových oblastech zemědělské produkce
Zvýšení nákladů na produkci	Vysoká kvalita vlastních nabízených produktů
Vyšší mzdová náročnost	Zvýšená šetrnost k životnímu prostředí
Snížení výkupních cen	Navýšení výkupních cen

Zdroj: Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010

Během přechodu na EZ prochází farma zásadními změnami celého systému hospodaření, mění výrobní metody a jejich výsledky. Většina rizik plynoucích z konverze na EZ je ekonomického rázu. Při zavádění ekologicky šetrného zemědělství většinou dochází ke zvýšení nákladů v důsledku přestavby farmy, nákupu certifikovaného osiva a krmení pro hospodářská zvířata a ke snížení výnosů kvůli redukci počtu chovaných zvířat a pěstovaných rostlin. Na druhou stranu EZ přináší i výhody v podobě vyšší kvality výrobků, šetrnosti k životnímu prostředí a v určitých případech i snížení nákladů např. díky prodloužení věku dojnic, vyloučení nepovolených prostředků na ochranu plodin (chemické postřiky) a snížení nákladů spojených s nákupem velkého množství krmiv, podpůrných stimulátorů a umělých hnojiv.

4. Chráněná krajinná oblast (CHKO) Blaník

Zdroj: Správa CHKO Blaník

V úvodu této kapitoly považuji za podstatné zmínit, že na mezinárodní úrovni je CHKO definována jako „území na pevnině nebo na moři, kde v průběhu vzájemného působení lidí a přírody vznikla oblast (často s vysokou biologickou rozmanitostí) se vzácnými estetickými, přírodními a/nebo kulturními charakteristikami. Pro ochranu, údržbu a evoluci takovéto oblasti je podstatné zajistit integritu tradičních vztahů“ (Phillips, 2002). Tato definice je zakotvena v V. kategorii v šestistupňové mezinárodní kategorizaci chráněných oblastí, kterou v roce 1994 vydal Světový svaz ochrany přírody IUCN. Zvyšující se čísla kategorií indikují rostoucí podíl historického i současného vlivu člověka na jejich stav.

Kategorie chráněných oblastí:

- I. a) **Přísná přírodní rezervace.** Chráněná oblast řízená především pro vědecké účely.
- I. b) **Oblast divočiny.** Chráněná oblast řízená především pro ochranu divoké přírody neovlivněné člověkem.

- II. **Národní park.** Chráněná oblast řízená převážně pro ochranu ekosystémů a rekreaci.
- III. **Přírodní památka.** Chráněná oblast řízená hlavně pro ochranu specifických přírodních fenoménů.
- IV. **Managementová plocha pro stanoviště/druh.** Chráněná oblast řízená pro ochranu druhu nebo stanoviště s využitím aktivních zásahů.
- V. **Chráněná krajinná oblast/mořská oblast.** Chráněná oblast řízená převážně pro ochranu krajiny/moře a rekreaci.
- VI. **Chráněná oblast řízeného využívání zdrojů.** Chráněná oblast řízená převážně za účelem udržitelného využívání přírodních ekosystémů (Phillips, 2002).

4.1. Charakteristika CHKO Blaník

V roce 1981 byla CHKO Blaník vyhlášena výnosem Ministerstva kultury Československé republiky č. 17332/81 o zřízení chráněné krajinné oblasti Blaník. Dle tohoto výnosu má CHKO Blaník chránit všechny hodnoty krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků i přírodních zdrojů a vytvářet vyvážené životní prostředí. „K typickým znakům krajiny náleží zejména její povrchové utváření včetně vodních toků a ploch, klima krajiny, vegetační kryt a volně žijící živočišstvo, rozvržení lesního a zemědělského půdního fondu a ve vztahu k ní také rozmístění a urbanistická skladba sídel, kulturní a historické stavby a místní zástavba lidového rázu.“ Správa CHKO sídlí v Louňovicích pod Blaníkem (Agentura ochrany přírody České republiky, Správa chráněné krajinné oblasti Blaník, 2007).

CHKO Blaník se nachází ve Středočeském kraji na jih od Vlašimi v Načeradecké vrchovině mezi obcemi Laby, Libouň, Veliš, Kondrac, Vracovice, Načeradec a Hrajovice. Jedná se o nejmenší velkoplošné chráněné území v ČR, jeho rozloha je 40,3 km² (4 029 ha). Dominantou CHKO Blaník jsou hory Velký a Malý Blaník s různými verzemi pověstí o blanických rytířích a keltském hradišti. Zachovala se zde typická středočeská krajina s pestrou mozaikou lesů, polí a luk protkanou potoky a rybníky. Páteří CHKO Blaník je řeka Blanice, která skrz CHKO protéká z jihu na sever a v jejímž povodí je krajina velmi rozmanitá. Z údolí se na některých místech zvedají svažité stráně a táhlé svahy, na nichž se střídají lesy se zemědělskou půdou. Krajinný ráz oblasti doplňují okolní vesnická

osídlení s četnými lidovými památkami jako jsou selské statky, zbytky lidových staveb, sakrálních objektů, venkovských zámečků atd. (Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Ekocentrum Brno, 2005).

Nadmořská výška se pohybuje v rozmezí 366–638 m nad mořem, přičemž nejvyšším bodem je Velký Blaník a nejnižším hladina řeky Blanice v Ostrově. V oblasti jsou vyhlášena čtyři maloplošná chráněná území: Velký a Malý Blaník, Částrovické rybníky a Podlesí. Klimatické podmínky v CHKO Blaník odpovídají oblasti mírně teplé. Léto je zde dlouhé, teplé a mírně suché, jaro a podzim jsou krátkými mírně teplými přechodnými obdobími a zima je suchá a mírně teplá (sněhová pokrývka zde nemá dlouhé trvání). Průměrná roční teplota je 7,5 stupňů Celsia a průměrné roční srážky se většinou pohybují kolem 650 mm (Agentura ochrany přírody české republiky, Správa chráněné krajinné oblasti Blaník, 2007).

4.2. Zonace CHKO Blaník

Podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny se „hospodářské využívání chráněných krajinných oblastí provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území.“

Pro konkrétnější určení způsobu ochrany přírody CHKO Blaník zde byly vymezeny čtyři zóny u nelesních pozemků a tři u lesních. Zóny slouží jako stupně ochrany přírody. Zonace proběhla s ohledem na přítomnost zvláště chráněných území, rostlin, živočichů a prvků územního systému ekologické stability (ÚSES).

Tabulka 8 Rozloha jednotlivých zón CHKO

Zóna CHKO	Rozloha v ha
I.	874
II	1121
III.	1815
IV.	219
Celkem	4029

Zdroj: Rozbory chráněné krajinné oblasti Blaník

I. zóna zahrnuje čtyři maloplošné rezervace (Podlesí, Velký a Malý Blaník a Částrovické rybníky), dále plochy, které jsou zvláště chráněné, nebo jsou místem výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů, nebo byly zařazeny do ÚSES jako regionální či lokální biocentrum či lokální biokoridor. Výměra I. zóny je 8,7 km² (874 ha).

II. zóna zahrnuje krajinářsky významné komplexy, plochy s půdoochranným a vodohospodářským významem, lesní komplexy s povětšinou pozměněnou druhovou skladbou oproti přirozené, extenzivně využívané pastviny a louky. II. Zóna CHKO Blaník zaujímá rozlohu 11,2 km² (1 121 ha).

III. zónu tvoří většinou orná půda. Lesy se ve III. zóně nacházejí mimo souvislé lesní komplexy, převážně jde o plochu obklopenou zemědělskou půdou a jejich skladba není druhově přirozená. III zóna je v CHKO Blaník největší, činí 18,1 km² (1 815 ha).

IV. zóna CHKO Blaník zahrnuje pouze velké lány orné půdy u Libouně, Načeradce a Křížova. Rozloha je 2,2 km² (219 ha).

Tato zonace byla vymezena na základě přírodních a krajinných hodnot CHKO. Jako na problém je někdy nahlíženo na poměrně časté sousedství I. a III. zóny, jelikož se ale jedná o území maloplošně rozrůzněného charakteru, jiná struktura zón by zde nebyla proveditelná (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Správa CHKO Blaník, 2007).

4.3. Zemědělství na území CHKO Blaník

Podblaniccko je krajinou kulturní, významně ovlivněnou lidským hospodařením, převážně zemědělstvím, které je pro místní obyvatelstvo tradiční obživou od dob středověku. Vývoj zemědělského hospodaření v CHKO Blaník má stejný vývoj jako na většině našeho území. Koncem 12. století vyvrcholilo odlesňování a přeměna území na pole a louky. Zemědělství se stalo hlavním zdrojem obživy. Nástupem industrializace a závratných technických možností byl vztah člověka a přírody významně ovlivněn. Zemědělská produkce se zintenzivnila a v rámci zvýšení kvantity došlo k neuváženému scelování pozemků, používání koncentrovaných hnojiv a obhospodařování půdy těžkými stroji. V důsledku toho došlo ke snížení úrodnosti půdy, ke splavování ornice a zhoršení kvality povrchových a podzemních vod (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Správa CHKO Blaník, 2007).

4.3.1. Současný stav zemědělství na území CHKO Blaník

V současné době v CHKO Blaník hospodaří celkem 18 zemědělských subjektů. Jsou to čtyři velké zemědělské podniky s plochou nad 100 ha, které vzešly z původních družstev, dva podniky s plochou nad 30 ha a 12 soukromých farmářů hospodařících na rozloze do 10 ha.

Hlavním odvětvím zemědělské výroby je rostlinná a živočišná produkce. Živočišná výroba se tradičně převážně zaměřuje na chov hovězího dobytka a prasat, okrajově pak koz a k rekreačním a sportovním účelům na chov koní. Rostlinná výroba se v CHKO Blaník specializuje na produkci obilovin (pšenice ozimá, ječmen jarní, ječmen ozimý), řepky, jetele, kukuřice, máku a brambor (Regionální sdružení Českého svazu ochránců přírody v Brně, 1997).

Na Podblanicku zabírá zemědělská půda (ZPF) celkem 94 660 ha, což je necelých 62 % celkové plochy oblasti. Struktura ZPF se zde dále dělí na ornou půdu (72 867 ha), trvalé travní porosty (18 139 ha), zahrady (3 125 ha) a ovocné sady (529 ha) (Český svaz ochránců přírody Vlašim, 2006). Z těchto údajů vyplývá, že pole zde zaujímají dvě třtiny zemědělské půdy. Hospodaření na zemědělské půdě s sebou přináší řadu problémů, jako jsou např. eroze půdy, znečišťování podzemních a povrchových vod, celková degradace orní vrstvy a jiné. Proto v Plánu péče (PP) o Chráněnou krajinnou oblast Blaník jsou navržena opatření, jak těmto problémům předejít. Dlouhodobý cíl PP v oblasti zemědělství je „... krajina s pestrou mozaikou pěstovaných plodin s vysokým zastoupením travních porostů, mezí, remízků a dalších neprodukcích krajinných prvků“ (Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast Blaník na období 2008–2017, 2007).

4.3.2. Agroenvironmentální opatření pro CHKO Blaník

Pro ochranu ohrožených druhů rostlin a živočichů, zachování druhové a krajinné diverzity, předcházení degradace kvality půdy, erozi a znečišťování vod navrhla v roce 2002 správa CHKO a Ministerstvo životního prostředí čtyři agroenvironmentální programy vedoucí k šetrnému obhospodařování.

Agroenvironmentální programy:

I. Mokřadní louky v zóně I. a II.

V důsledku neobhospodařování luk a pastvin I. a II. zóně dochází k postupnému zarůstání agresivními druhy rostlin. Na druhou stranu intenzivním obhospodařováním, které využívá těžké techniky, pesticidů a průmyslových hnojiv, se snižuje druhová rozmanitost a rozšiřují tzv. „močůvkové plevele“ (především šťovík). Aby se těmto negativním důsledkům zabránilo, je potřeba louky a pastviny obdělávat extenzivně.

Požadavky:

- Vysekat celou louku minimálně jednou ročně – polovinu do konce června a druhou polovinu do konce července, v příštím roce je třeba plochy vystřídat.
- Vytvářet systémy odvodňovacích stružek.
- Udržovat luční porost v bezplevelném stavu.
- Zákaz používání hnojiv a pesticidů.

II. Ostatní extenzivní travní porosty mimo zónu I

Stejně jako v I. a II. zóně CHKO, tak i ve III. a IV. zóně dochází v důsledku neobhospodařování luk a pastvin k postupnému zarůstání a na druhé straně v důsledku intenzivního obhospodařování ke snižování druhové rozmanitosti. Aby se těmto negativním důsledkům zabránilo, je potřeba louky a pastviny obdělávat šetrným způsobem.

Podmínky:

- Vysekat louku minimálně jednou ročně s tím, že 5–15 % plochy se ponechá jednou za dva roky neposekané, a to v podobě pásů širokých 4–6 m. Důležité je střídání těchto pásů každý rok.
- Zákaz tekutých statkových hnojiv.
- V případě pastvy dobytka, je nutné aby byl trus minimálně ročně rozvláčen.
- Udržovat luční porost v bezplevelném stavu.

III. Orná půda: prevence eroze a eutrofizace mokřadů

Vodní eroze vede na orné půdě k eutrofizaci, k postupnému úbytku rostlinných společenstev a odsunu orné půdy do okolních ploch. U svažitéch pozemků, kde hrozí

vodní eroze, je potřeba změnit stávající způsob obhospodařování a vytvořit zde preventivní opatření. .

Podmínky:

- Na poli, kde je ztráta ornice vyšší než 4 t na hektar, vyloučit kukuřici a brambory z osevních postupů a založit travnatý pás o šířce 20 m po každých 100 m.
- Pokud pole sousedí s vodním tokem, založit před ním 20 m zatravněný pás.
- Založené pásy je nutné minimálně jednou ročně posekat a odstraňovat posekanou hmotu.

IV. **Orná půda: zvýšení rozmanitosti krajiny**

Scelování polí do celků větších než 100 ha vede k poškozování krajinného rázu, zvýšení eroze a snížení druhové pestrosti. Je třeba současné nadměrně rozlehlé lány rozčlenit.

Podmínky:

- Na ploše větší než 50 ha se musí pěstovat nejméně dvě různé plodiny, podíl jedné plodiny by neměl být větší než 20 ha.

Pokud místní zemědělci měli zájem podílet se prostřednictvím těchto programů na ochraně přírody a přistoupili na požadavky uvedené v programech, byli finančně ohodnoceni (Správa chráněných krajinných oblastí ČR, Ministerstvo životního prostředí ČR, 2002).

4.3.3. Ekologické zemědělství na území CHKO Blaník

Přestože oblast CHKO nabízí ideální podmínky pro hospodaření v systému ekologického zemědělství, hospodaří zde z 18 zemědělců pouze jeden ekologický zemědělec, který chová kozy, slepice a pěstuje obilí a brambory. Na své biofarmě v současné době nabízí vejce, kozí mléko, sýry, maso, obilí a brambory. Ekologicky začal hospodařit již v roce 1991, na drahé vybavení sýrárny, odpovídající předpisům, si půjčil peníze. Po zrušení dotací do EZ v roce 1992 se dostal do finančních problémů a část svého majetku musel prodat. Okolní zemědělci, kteří tento životní příběh sledovali, jsou z pochopitelných důvodů k systému ekologického zemědělství skeptičtí. Správa CHKO se

různými pobídkami snažila přesvědčit místní zemědělce o výhodách přechodu z konvenčního způsobu zemědělství na EZ, bohužel doposud bezúspěšně. Na základě této reality se pracovníci Správy rozhodli nabídnout téma této problematiky ke zpracování v diplomové práci. Téma bylo zařazeno do databáze aktuálních témat z oblasti ochrany životního prostředí, vhodných ke zpracování v pracích studentů vysokých škol (http://www.narodnisit.cz/Diplomove_prace/index.htm). Databáze byla vytvořena Sdružením středisek ekologické výchovy Pavučina a Českého svazu ochránců přírody v rámci programu Národní síť středisek ekologické výchovy. Zadání diplomové práce znělo následovně:

- Název: Značení BIO v CHKO Blaník
- Popis: V CHKO Blaník hospodaří řada subjektů. Značení BIO zde není užíváno, i když podmínky se zdají být vhodné. Obsahem práce by mělo být dotazníkové šetření se zaměřením na zjištění důvodů odmítnutí zavedení systému ekologického zemědělství.

Po návštěvě správy CHKO v Louňovicích a konzultacích s tamními pracovníky a posléze s vedoucím katedry PhDr. Ivanem Ryndou jsem se rozhodla diplomovou práci na problematiku ekologického zemědělství v této lokalitě zpracovat.

5. Terénní výzkum

5. 1. Tvorba osnovy rozhovorů

Na přelomu měsíců července a srpna roku 2008 jsem v rámci mé diplomové práce na téma „Postoje zemědělských subjektů hospodařících na území CHKO Blaník k zavedení systému ekologického zemědělství“ mezi zemědělci uskutečnila terénní výzkum. Šetření mělo nejprve probíhat formou dotazníku, ale po konzultaci s vedoucím diplomové práce Mgr. Danielem Čermákem jsem se rozhodla udělat se zemědělci raději rozhovor. Jednalo se o strukturovaný rozhovor, ke kterému jsem si zpracovala řadu otázek. U otázek, kde jsem očekávala, že by někteří respondenti mohli váhat, jsem měla vypracované možnosti odpovědí s tím, že respondentovi nejdříve otázku položím bez nabídky variant odpovědí. Ty jsem použila jediné v případech, kdy si dotazovaný nevěděl s odpovědí rady. Při tomto typu rozhovoru se optimalizuje variace kladených otázek a tím se snižuje pravděpodobnost, že rozsah získaných dat se bude mezi jednotlivými interview značně lišit. Data z takového rozhovoru se snadněji analyzují, protože jednotlivá témata se snáze lokalizují (Hendl 2005).

Struktura rozhovoru byla tvořena na základě odborné literatury vztahující se k tématu diplomové práce. Otázky byly pro přesnou interpretaci konzultovány s Ing. Mgr. Martinem Klauďysem a Ing. Františkem Vondrákem ze Správy CHKO Blaník, Ing. Jiřím Jungrem z Ministerstva zemědělství, Ing. Šárkou Lamplotovou z Národního parku České Švýcarsko a Ing. Lukášem Matějovským, který studuje na University of Alberta (Department of Rural Economy) a danému tématu se věnuje. Připravená osnova pro rozhovory byla tvořena 27 otázkami, které pokrývaly šest tématických oblastí:

- První oblast je zaměřena na charakteristiku zemědělského podniku (6 otázek) a zjišťovala typ a rozlohu farmy, rok založení a počet zaměstnanců.
- Druhá oblast se věnuje okolním podmínkám, ve kterých daný podnik funguje (4 otázky), popisuje geografickou oblast podniku, dále např. vztahy zemědělců se Správou CHKO či problémy, kterým musí dnešní zemědělec čelit.

- Třetí oblast pojednává o sociálním zázemí farmářů (3 otázky), má za úkol zjistit, jaké zdroje informací zemědělci pro hospodaření využívají a zda spolupracují s okolními podniky.
- Čtvrtá oblast rozebírá finanční podpory agrárního sektoru (3 otázky) a popisuje, jaké dotační tituly jsou farmáři využívány.
- V páté oblasti jsem se zaměřila na charakteristiku samotných zemědělců. Položila jsem jim otázky za účelem zjištění jejich socioekonomických a demografických charakteristik (6 otázek), týkajících se věku, pohlaví, nejvyššího dokončeného vzdělání a typu vzdělání.
- Poslední šestá oblast zkoumá postoje zemědělců k ekologickému zemědělství (5 otázek).

Při sestavování osnovy rozhovoru jsem se soustředila na to, aby po pozdějším zpracování dat bylo možno zodpovědět tři výzkumné otázky a ověřit šest hypotéz.

Otázky:

1. Jaké jsou postoje hospodařících subjektů k zavedení systému ekologického zemědělství? Dle Správy CHKO Blaník jsou postoje zemědělců k přechodu na ekologické zemědělství převážně negativní. To potvrzuje také fakt, že v CHKO se mezi osmnácti zemědělci nachází pouze jediný ekologicky hospodařící.

2. Jaké jsou převažující důvody k tomu, že hospodářské subjekty v CHKO Blaník nejsou nakloněny certifikaci BIO? Hlavní důvody, proč sedmnáct konvenčních zemědělců není nakloněno BIO certifikacím, jsou podle pracovníku Správy CHKO tyto: za prvé nedostatek informací o ekologickém zemědělství, za druhé nejistota zisku a za třetí složité vedení administrativy ekologického zemědělství. Rozhodla jsem se tyto hypotézy Správy CHKO otestovat.

3. Jaká opatření by Správa CHKO mohla použít, aby přiměla hospodářské subjekty k přechodu na ekologické zemědělství? Správa CHKO se domnívá, že hlavní motivací ke konverzi by mohla být za prvé větší finanční dotace na ekologické hospodaření, za druhé vidina vyššího zisku za ekologicky vyprodukované potraviny, za třetí ekologicky šetrný životní styl, do kterého spadá produkce kvalitních potravin a ochrana hospodářských zvířat. I zde jsem se rozhodla otestovat předpoklady Správy CHKO.

Hypotézy:

1. Lidé mladší 40 let jsou více otevřeni myšlence ekologického zemědělství než lidé staří 40 a více let. Hypotéza vyplývá ze studie britské organizace Soil Association (z roku 2006), jejíž výsledky ukazují, že ve Velké Británii v systému EZ pracují zemědělci v průměru o sedm let mladší (tzn. 39 let) než jejich kolegové v konvenčním zemědělství (Soil Association, 2007).

2. Zemědělci se středoškolským vzděláním s maturitou projevují o EZ větší zájem než zemědělci se vzděláním středoškolským bez maturity, či základním.

3. Vysokoškolsky vzdělaní zemědělci jsou spíše nakloněni EZ než farmáři se vzděláním středoškolským s maturitou.

Hypotézy 2 a 3 byly sestaveny dle mého osobního úsudku, který jsem si vytvořila na základě načtené literatury a kontaktem s ekologickými zemědělci nezahrnutými do šetření spojeného s touto diplomovou prací. Domnívám se, že ekologické zemědělství je složitý proces (jak administrativní, legislativní, tak i pracovní) ve kterém je neustálé vzdělávání nutností. Těmito hypotézami se snažím zjistit, zda existuje nějaká závislost mezi vzděláním respondenta (hospodařícího na území CHKO Blaník) a jeho ochotou přestoupit na systém EZ.

4. Farmáři se zemědělským vzděláním uvažují o konverzi spíše než farmáři s nezemědělským zaměřením. Úkolem hypotézy je zjistit, jaký význam má zaměření vzdělání respondentů na jejich postoje k EZ.

5. Farmy s plochou do 100 ha mají častěji zájem o šetrný způsob zemědělství než zemědělské podniky s plochou nad 100 ha. Tato hypotéza byla sestavena na základě informací o velikosti ekologických podniků ve státech EU a statistických údajů prezentovaných v Ročence ekologického zemědělství, vydané Institutem pro ekologické zemědělství a udržitelný rozvoj krajiny.

Ve většině členských států EU jsou ekologické podniky reprezentovány zejména tradičními rodinnými farmami o průměrných výměrách několik desítek hektarů. Z Ročenky o ekologickém zemědělství vyplývá, že průměrná velikost ekofarmy v ČR je trochu větší než u ostatních zemí EU (nejčastěji se u nás hospodaří na rozloze 50–100 ha). K 31. 12. 2007 v ČR hospodařilo 1 318 ekologických zemědělců, z toho více než polovina (772) na ploše do 100 ha (Bioinstitut, o.p.s., 2008).

6. Farmy s živočišnou produkcí zaměřené pouze na masnou výrobu uvažují o přechodu na ekologické zemědělství spíše, než farmy zaměřené na kombinovanou užitkovost. Tato hypotéza vznikla na základě konzultací s pracovníky Správy CHKO a výsledků terénního šetření Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky. Toto šetření proběhlo v letech 2006–2007 a jeho cílem bylo zjištění údajů z ekologických farem, které mají dále sloužit k naplňování cílů v Akčním plánu pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010.

Šetření nabízí přehled počtu zvířat chovaných na ekologických farmách v ČR v roce 2006. Podle něj bylo v tomto roce v ČR v systému ekologického zemědělství chováno 115 192 kusů skotu. Z tohoto množství je chov dojnic zastoupen pouze čtyřmi procenty (Institut pro ekologické zemědělství a udržitelný rozvoj krajiny, 2008).

Vypracovaná struktura rozhovorů byla před samotným výzkumem konzultována s Mgr. Danielem Čermákem ze Sociologického ústavu AV v ČR v Praze. Po konzultaci byly v rámci předvýzkumu realizovány rozhovory se dvěma zemědělci hospodařícími mimo CHKO Blaník, s jejichž pomocí byly provedeny konečné úpravy převážně v oblasti srozumitelnosti otázek.

5. 2. Rozhovory a zpracování sebraných dat

Jak již bylo řečeno, v CHKO Blaník hospodaří 18 zemědělských subjektů, které byly předmětem výzkumu. Jelikož se nejedná o velké množství respondentů, bylo po konzultaci se Správou CHKO dohodnuto, že rozhovory proběhnou formou osobních návštěv výzkumnice u hospodařících subjektů. Důvody pro tuto formu dotazování byly: vytvoření osobního kontaktu s respondentem, prevence případného nepochopení či nepochopení otázkám a také možnost získání spontánních odpovědí. Po celou dobu uskutečňování rozhovorů jsem pobývala v této oblasti, což mi umožnilo bližší seznámení s prostředím.

Prvním krokem bylo vytvoření databáze respondentů, sestavené na základě adresáře, který mi poskytla Správa CHKO. Poté jsem zemědělce kontaktovala telefonicky, popsala jsem jim cíle výzkumu a pokud s rozhovorem souhlasili, domluvila jsem s nimi termín osobního pohovoru. Pohovor probíhal u nich doma či na pracovišti. Farmáři odpovídali na předem připravené otázky tak, že výčet možných odpovědí jim byl nabídnut

pouze tehdy, když sami nevěděli, jak na otázku reagovat. Touto metodou byla docílena 100 % návratnost. Bylo realizováno osmnáct rozhovorů.

5.2.1. Rozbor výsledků

Zpracování dat se skládá z několika kroků: kontrola sebraných dat, správnost a čitelnost vyplnění a jejich logická kontrola. Dále jsem data graficky a numericky zpřehlednila pomocí tabulek a grafů.

5.2.1.1. Charakteristika hospodařících subjektů

Tabulka 9 Demografická charakteristika právnických a fyzických osob

Proměnná	PO	FO	Celkem
Celkový počet farem	5	13	18
Věk respondenta			
18-28 let	-	1	1
29-39 let	2	2	4
40-50 let	1	3	4
51-65 let	2	6	8
Nad 65 let	-	1	1
Pohlaví respondenta			
Muž	5	12	17
Žena	-	1	1
Vzdělání			
Základní	-	1	1
Středoškolské bez maturity	-	4	4
Středoškolské s maturitou	-	5	5
Vyšší odborná škola	-	-	-
Vysokoškolské	5	3	8
Obor vzdělání			
Zemědělské	5	8	13
Nezemědělské	-	5	5

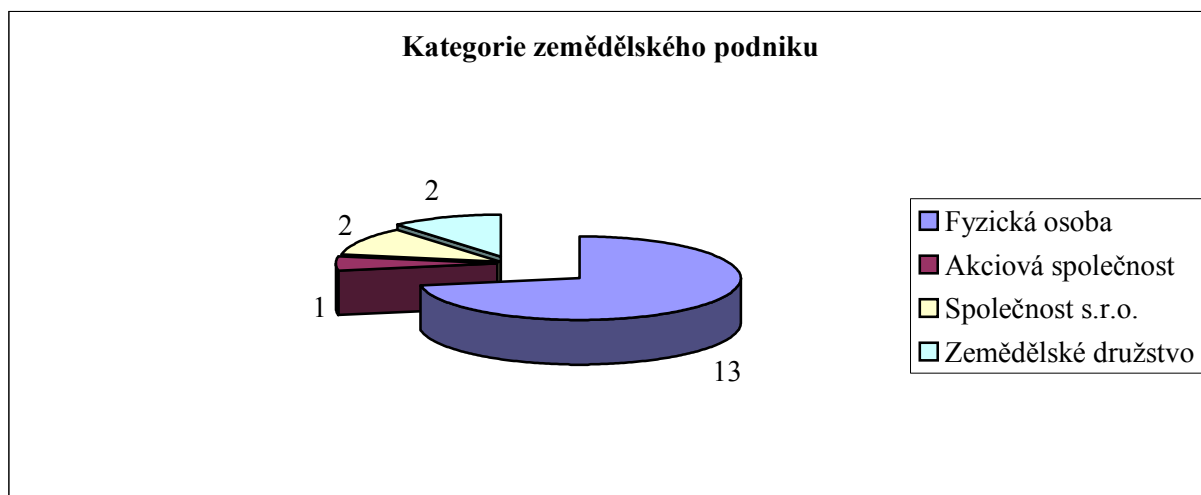
Zdroj: rozhovory

V této části rozhovoru byly kladeny socioekonomické otázky popisující zemědělské subjekty. V CHKO hospodaří muži. Pouze v jednom případě je z administrativních důvodů uváděna jako majitel manželka (manžel byl již v důchodu). Co se týče vzdělání a věku respondentů, rozhovory u zemědělských družstev, akciové společnosti a společností s ručením omezeným neprobíhaly s majiteli podniku, ale s jejich agronomy. Ti všichni dosáhli vysokoškolského zemědělského vzdělání. Dva z pěti agronomů byli ve věkové kategorii 29 – 39 let, jeden náležel do věkové skupiny 40–50 let a dva 51–65 let. Oproti tomu věk menších farmářů (fyzické osoby) se z necelé poloviny (6) pohyboval mezi 51–65 let. Vzdělání u nich převažuje středoškolské s maturitou (5). Se zemědělským zaměřením pak přes polovinu (8) (viz tabulka 9).

5.2.1.2. Charakteristika podniku

První část rozhovoru byla zaměřena na charakteristiku zemědělského podniku. Zjistila jsem, že z pohledu právní formy podnikání na území CHKO Blaník tvoří více než dvě třetiny podniků (13) fyzické osoby (převážně samostatně hospodařící farmáři). Zbýlých pět zemědělských podniků jsou právnické osoby (2 subjekty s.r.o., 2 subjekty družstvo, 1 subjekt a.s.; viz graf 1).

Graf 1 Kategorie zemědělského podniku

Zdroj: rozhovory

Tabulka 10 Rozloha zemědělského podniku

Plocha zemědělského podniku	PO	FO	Celkem
pod 10 ha	-	-	-
10 ha – 49 ha	-	9	9
50 ha – 99 ha	-	2	2
100 ha – 499 ha	1	2	3
500 ha – 1000 ha	-	-	-
nad 1000 ha	4	-	4

Zdroj: rozhovory

Při porovnání velikosti plochy obhospodařované zemědělskými podniky (tabulka 10) bylo zjištěno, že fyzické osoby nejčastěji hospodaří na výměře 10 ha – 49 ha, oproti tomu právnické osoby na ploše větší než 1000 ha. Všechny pět právnických osob hospodaří jak na vlastním, tak na pronajatém pozemku (vlastní v průměru 13 % celkové plochy). U třinácti malých farmářů bylo zjištěno, že jeden hospodaří pouze na pronajatém, tři jen na vlastním a zbylých devět na pozemcích kombinovaných (pronajaté i vlastní). Rozloha pozemků v osobním vlastnictví fyzických osob nepřekročila 50 ha. V roce založení zemědělských podniků nebyly zaznamenány žádné velké rozdíly. Většina respondentů začala hospodařit v první polovině 90. let. Rozdíly v počtu zaměstnanců byly markantní. Farmáři, kteří podnikají jako fyzické osoby, mají ve svém podniku v průměru dva stálé zaměstnance (z toho jeden z nich je samotný farmář). Firmy právnických osob zaměstnávají trvale v průměru 54 lidí (viz tabulka 11).

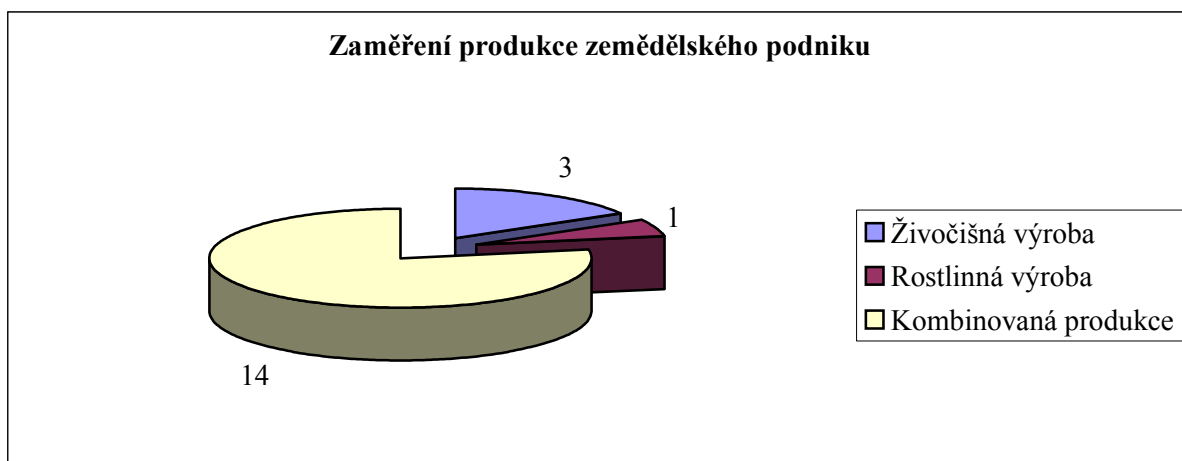
Tabulka 11 Počet stálých zaměstnanců v zemědělském podniku

Proměnná	Průměr		Maximum		Minimum	
	PO	FO	PO	FO	PO	FO
Počet stálých zaměstnanců	54	2	100	3	13	1

Zdroj: rozhovory

Zemědělská produkce

Graf 2 Zaměření produkce zemědělského podniku

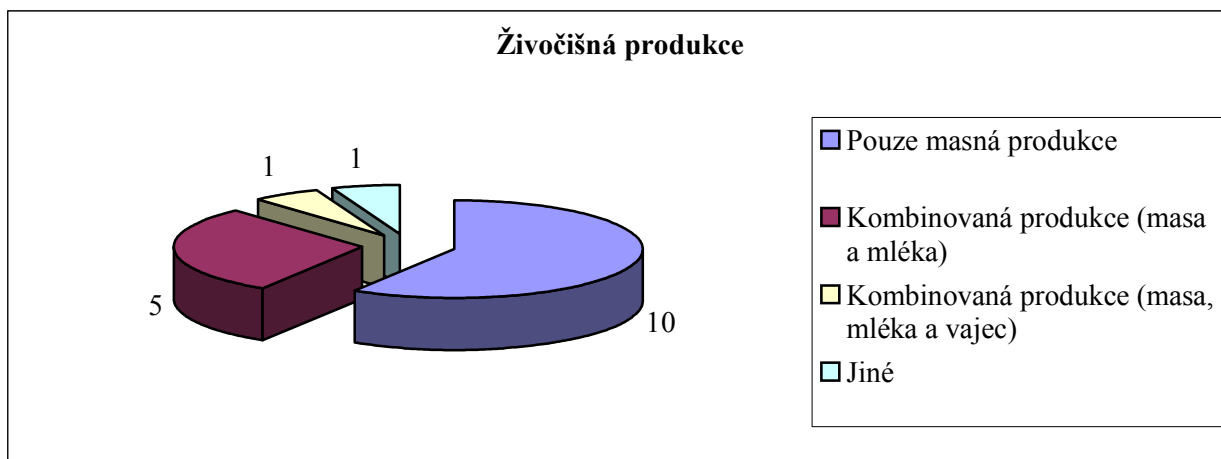
Zdroj: rozhovory

Oblast, ve které se nachází CHKO Blaník, patří do zemědělské výrobní oblasti bramborářské a do podoblasti bramborářsko–pšeničné. Hlavními odvětvími zemědělské výroby je zde rostlinná a živočišná výroba. Ze všech tázaných zemědělců se jich nejvíce zaměřuje na živočišnou výrobu (17), o něco méně na rostlinnou (15). Jak je vidět na grafu 2, čtrnáct farmářů se věnuje kombinované produkci, jeden výhradně rostlinné a tři výhradně živočišné.

Před rokem 1989 se zde pěstovalo převážně obilí a brambory. Vzhledem k vysokým vstupům do výroby a nízkým nákupním cenám došlo k rozšíření struktury pěstovaných plodin. V dnešní době zde na první příčce stále zůstává obilí se 42 %, dále následuje řepka (15 %), jetel (15 %), kukuřice (11 %), mák (11 %), trávy na semeno (5 %) a brambory zde nalezneme již pouze okrajově (2 %) (Rozbory chráněné krajinné oblasti Blaník, 2007).

Živočišná produkce, stejně jako rostlinná, prošla po roce 1989 řadou změn. Především došlo k rapidnímu poklesu stavů hospodářských zvířat a od kombinované užitkovosti se částečně přešlo k chovu plemen skotu se zaměřením na mléčnou nebo masnou výrobu. Na základě rozhovorů se sedmnácti zemědělci, zabývajícími se živočišnou produkcí, vyplynulo, že všichni se věnují masné výrobě a šest z nich také mléčné. Okrajově je zde zaveden také chov koní, chov koz a slepic.

Graf 3 rozdělení živočišné produkce

Zdroj: rozhovory

Ukázalo se, že deset respondentů ze sedmnácti se zabývá výhradně masnou produkcí (chovají převážně skot a prasata), pět farem se specializuje na kombinovanou produkci masa a mléka, jeden zemědělec se věnuje kombinované produkci masa, mléka a vajec a jeden chovu koní (viz graf 3). Žádný z farmářů se nezabývá pouze mléčnou produkcí, protože jako každé jiné samici třídy savců i kravám se mléko tvoří z důvodu výživy potomka. Ten sice v tomto typu zemědělství nedostane téměř nic, ale je důležité, aby se narodil, jinak by k tvorbě mléka vůbec nedošlo. Doba laktace po otelení trvá u krávy zhruba deset měsíců. V tomto případě je tele odebráno a mléko strojově dojeno. Tele je poté prodáno na maso (Crahnová 2008). Dojnice jsou v CHKO Blaník povětšinou celoročně ustájeny, u velkých podniků se ale nejedná o budovy s betonovou či roštovou podlahou, nýbrž o chovy se slámovou podestýlkou, což je sice stále dost vzdálené přirozeným podmínkám těchto zvířat, přesto v intenzivním zemědělství jde o lepší alternativu ustájení.

Při návštěvách zemědělců jsem měla možnost poznat Chráněnou krajinnou oblast Blaník zblízka. Krajina tu je mírně kopcovitá a kolem cest se často nacházejí pastviny se skotem. Farmáři potvrdili, že krávy masného typu jsou po většinu roku umístěny volně na pastvinách. Co se chovu prasat týče, nikdy nebyl v CHKO Blaník příliš rozšířen a mezi respondenty jsou jen tři, kteří se chovem prasat zabývají.

5.2.1.3. Okolní podmínky zemědělského podniku

Tabulka 12 Zonální rozdělení zemědělského půdního fondu CHKO Blaník

Zóna CHKO	I	II	III	IV
Plocha zemědělců podnikajících jako právnické osoby (ha)	36,82	728,131	977,104	138
Plocha zemědělců podnikajících jako fyzické osoby (ha)	25,16	53	63	138
Plocha celkem v ha	61,98	781,131	1 040,104	276
Plocha celkem v ha podle publikace „Rozbory CHKO Blaník“	133,737	456,087	1 598,809	216,603

Zdroj: rozhovory, Rozbory CHKO Blaník 2007

Další část rozhovorů byla zaměřena na okolní podmínky zemědělského podniku, které jsou specifické svým umístěním na území CHKO Blaník. Snažila jsem se zjistit, kolik hektarů se v CHKO Blaník vyskytuje a v jakých zónách. Bohužel se ukázalo, že tuto otázku většina zemědělců zodpovědět neumí, dokonce i větší zemědělská družstva tento typ rozdělení ve svém systému neměla. Nakonec jsem se dopracovala k výsledkům, které se s daty získanými na Správě CHKO neslučují (viz tabulka 12). Tuto nepřesnost příkládám v průběhu šetření zjištěnému faktu, že zemědělci sice vědí, s kolika hektary půdy na území CHKO disponují, ale na zóny je už dále nedělí.

Na otázku, zda se zemědělci cítí pravidly zemědělství v CHKO Blaník nějak omezováni, z osmnácti dotazovaných devět uvedlo, že ano a druhá polovina nikoliv. Při rozdělení respondentů na právnické a fyzické osoby se ukázalo, že odpovědi byly velice vyvážené. Pravidly zemědělství v CHKO se cítí omezováni tři z pěti zemědělců hospodařících jako právnické osoby a sedm ze třinácti fyzických osob (viz tabulka 13). Za omezení považuje pět zemědělců zpřísněná pravidla pro hnojení půdy, dva uvedli příliš přísné předpisy pro užívání postřiků, jeden respondent se cítí omezen pravidly spásání v I. zóně. U jednoho zemědělce se jednalo o omezení při výstavbě hospodářských budov a jeden si stěžoval na nedostatečné finanční dotace v I. zóně.

Tabulka 13 Pocit omezování pravidly CHKO

Cítíte se pravidly zemědělství v CHKO Blaník nějak omezováni?	Celkem	PO	FO
Ano	9	3	6
Ne	9	2	7

Zdroj: rozhovory

Tabulka 14 Vztah farmářů ke Správě CHKO

Jaký je váš vztah se správou CHKO?	Celkem	PO	FO
Velmi dobrý	4	1	3
Spíše dobrý	6	1	5
Neutrální	1	1	-
Spíše špatný	-	-	-
Velmi špatný	1	-	1
Žádný	6	2	4

Zdroj: rozhovory

Dalším bodem zkoumání byl vztah místních sedláků ke správě CHKO. Šest farmářů z osmnácti vypovědělo, že se Správou CHKO nemají co do činění, k ničemu ji nepotřebují, tudíž k ní žádný vztah nemají. Čtyři zemědělci svůj vztah s pracovníky Správy popsali jako velmi dobrý, šest jako spíše dobrý, jeden jako neutrální a jeden jako velmi špatný. Variantu spíše špatný neuvedl žádný z dotazovaných. I z těch devíti respondentů, kteří se cítí pravidly zemědělství v CHKO omezováni, pouze jediný uvedl, že se Správou CHKO má velmi špatný vztah. Dva svůj vztah ke Správě CHKO popsali jako velmi dobrý, pět jako spíše dobrý a jeden respondent vypověděl, že se Správou CHKO vztah žádný nemá (viz tabulka 14). Z těchto výpovědí vyvozují, že hospodařící subjekty, které se cítí pravidly zemědělství v CHKO omezovány, to většinou Správě CHKO nepřičítají.

Poslední otázka, kterou jsem v této části rozhovoru zemědělcům položila, zněla: Jakým hlavním problémem musí dnešní zemědělec čelit? Právnícké osoby za největší problém uváděly nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců. „*Je to hrůza, dneska je nejtěžší sehnat kvalifikované lidi.*“ Malí farmáři si především stěžovali na cenovou politiku. „*Ceny obilí jsou nestálé, dotace nedostačující a výkupní ceny jsou často pod náklady, které se neustále zvedají kvůli zdražování hnojiv, postřiků a nafty.*“ Někteří zemědělci si stěžovali, že v I. zóně CHKO se nesmí stavět hospodářské budovy, což brání rozvoji a má za následek například nemožnost uskladnění obilí, které se musí okamžitě po

sklizni prodat za nevýhodné ceny. Z osmnácti dotazovaných pouze jeden odpověděl, že žádné problémy v zemědělství nevidí.

5.2.1.4. Sociální zázemí zemědělců

Graf 4 Sociální zázemí farmářů

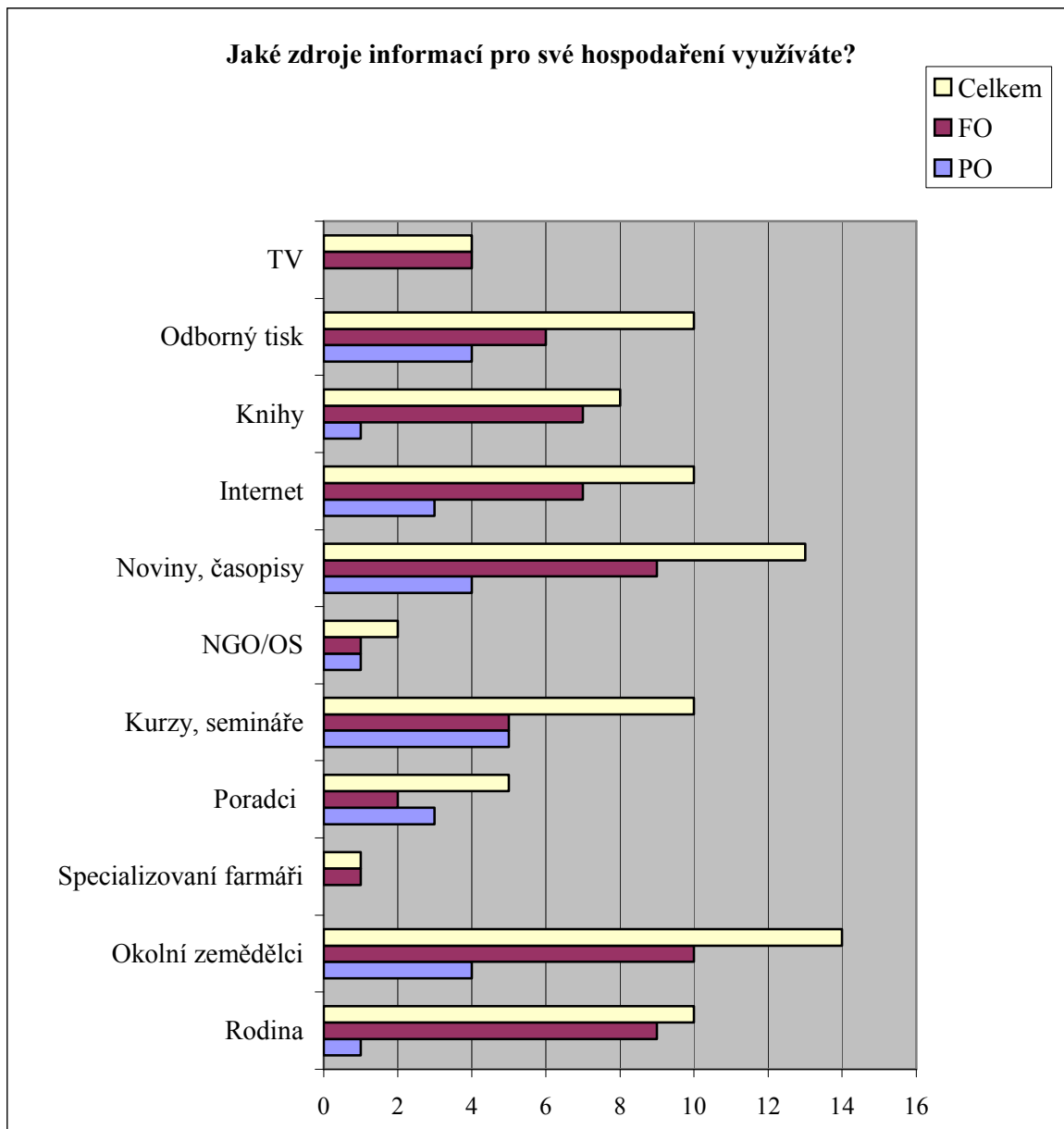

Zdroj: rozhovory

Na základě tří otázek a jejich odpovědí jsem se snažila zmapovat informační zdroje farmářů v CHKO. Jedná se o poměrně malou rozlohu, a tak jsem předpokládala, že většina respondentů bude spolu se zemědělci v blízkém okolí spolupracovat, vypomáhat si a vyměňovat si zkušenosti. Na první dvě otázky, zda mezi sebou zemědělci spolupracují a vyměňují si své zkušenosti, odpověděla naprostá většina farmářů (15) pozitivně a tři farmáři negativně (jedna právnická osoba a dvě fyzické osoby). Jednalo se v obou případech o stejné respondenty (viz graf 4). Tento výsledek i můj osobní pocit z rozhovorů naznačují, že mezi farmáři probíhá komunikace na dobré úrovni.

Při porovnání zdrojů informací využívaných k hospodaření všechny právnické osoby (5) čerpají z odborných kurzů a seminářů, čtyři z novin, časopisů, odborného tisku a od okolních zemědělců, tři z internetu a z rad zemědělských poradců, jeden z internetu, knih a z rodinných tradic. U fyzických osob (celkem 13) je nejvíce využíváno rad okolních zemědělců (10), dále pak rodiny (9), z novin a časopisů (9), z internetu a knih (7), z odborného tisku (6), z kurzů a seminářů (5), z televize (4) a jeden respondent uvedl, že za zdroj informací pro své hospodaření využívá rad neziskových organizací a specializovaných farmářů.

Graf 5 Zdroje informací

Zdroj: rozhovory

Z jednotlivých odpovědí je zřejmé, že se způsob získávání informací mezi právníckými a fyzickými osobami značně liší. Malí farmáři hospodaří spíše podle zkušeností předávaných v rodině a mezi zemědělci. Naproti tomu větší družstva, firmy a společnosti se inspiroují na seminářích, z literatury a rad odborných poradců. Zajímavé je, že nikdo jako zdroj nevedl Správu CHKO (viz graf 5). Ze shromážděných dat vyvozují, že Správa a farmáři spolu příliš nekomunikují (šest respondentů z osmnácti uvedlo, že se Správou nekomunikuje, k ničemu ji nepotřebuje). Respondenti často vypovídali, že Správa CHKO jim mnoho informací využitelných pro hospodaření nenabízí. „Se Správou

v Louňovicích moc ve styku nejsem, vlastně by se dalo říct, že vůbec. Proč taky? „Správa nám, co se snažíme hospodařit v souladu s přírodou, máme zvířata volně na pastvách, nehnojíme a nestříkáme, vůbec nevyjde vstříc, naopak na mě jednou poslali kontrolu ze shora.“ Na základě odpovědí zemědělců se domnívám, že Správa CHKO pro jejich hospodaření nehraje velkou roli (jestli vůbec nějakou) a pokud tento fakt chtějí pracovníci Správy CHKO změnit, myslím, že by bylo dobré, aby se pokusili farmáře oslovit nějakými pro ně užitečnými semináři, kurzy či publikacemi.

5.2.1.5. Finanční podpory agrárního sektoru

Tabulka 15 Dotační tituly

Dotační tituly	PO	FO	Celkem
Přímé platby na plochu	5	13	18
Operační program – „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“	1	-	1
Národní podpory	1	2	3
Program HRDP :	4	12	16
☐ Zatravňování orné půdy	1	10	11
☐ Pěstování meziplodin	4	4	8
☐ Údržba pasením	2	7	9
☐ Ekologické zemědělství	-	1	1
Na dobytčí jednotku	4	12	16

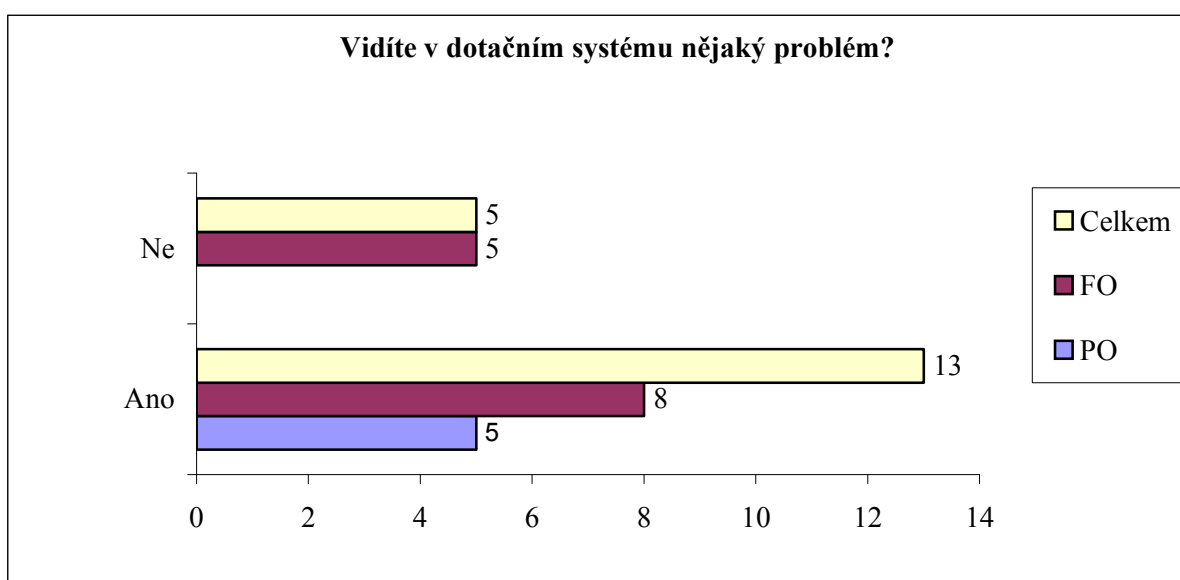
Zdroj: rozhovory

Při zjišťování možností, jaké je využití dotačních podpor jednotlivými respondenty, jsem došla k závěru, že všichni místní farmáři nějaké zemědělské dotace pobírají (viz tabulka 15). Dotazovaní měli často problém rozpomenout se, jak se jednotlivé dotační programy, které využívají, jmenují. V těchto případech došlo na škálu předem připravených možností odpovědí. Všichni zemědělci využívají přímých plateb na plochu, ze sedmnácti farmářů, kteří se zaměřují na masnou produkci, šestnáct chová dobytek a pobírá finanční podporu na dobytčí jednotku. Dále šestnáct dotazovaných z osmnácti je zařazeno do programu HRDP (Horizontální plán rozvoje venkova), jehož úlohou je zachovat a zlepšit životní prostředí. Z tohoto programu zemědělci nejvíce využívají titulu zatravňování orné půdy (61 %), údržba pasením (50 %) a pěstování

meziplodin (44 %). Pouze jeden farmář pobírá podporu pro ekologické zemědělství, tři respondenti pobírají národní podpory. Z evropských fondů operačního programu „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ čerpá jeden dotazovaný, podnikající jako právnická osoba.

Zajímá mě názor farmářů na dotační programy. Na otázku, zda vidí v dotačním systému nějaký problém, odpovědělo pouze pět (ve všech případech se jednalo o fyzické osoby), že jsou s dotacemi spokojeni. Zbýlých třináct farmářů (včetně všech právnických osob) v něm problémy vidí (viz graf 6).

Graf 6 Dotace v agrárním sektoru

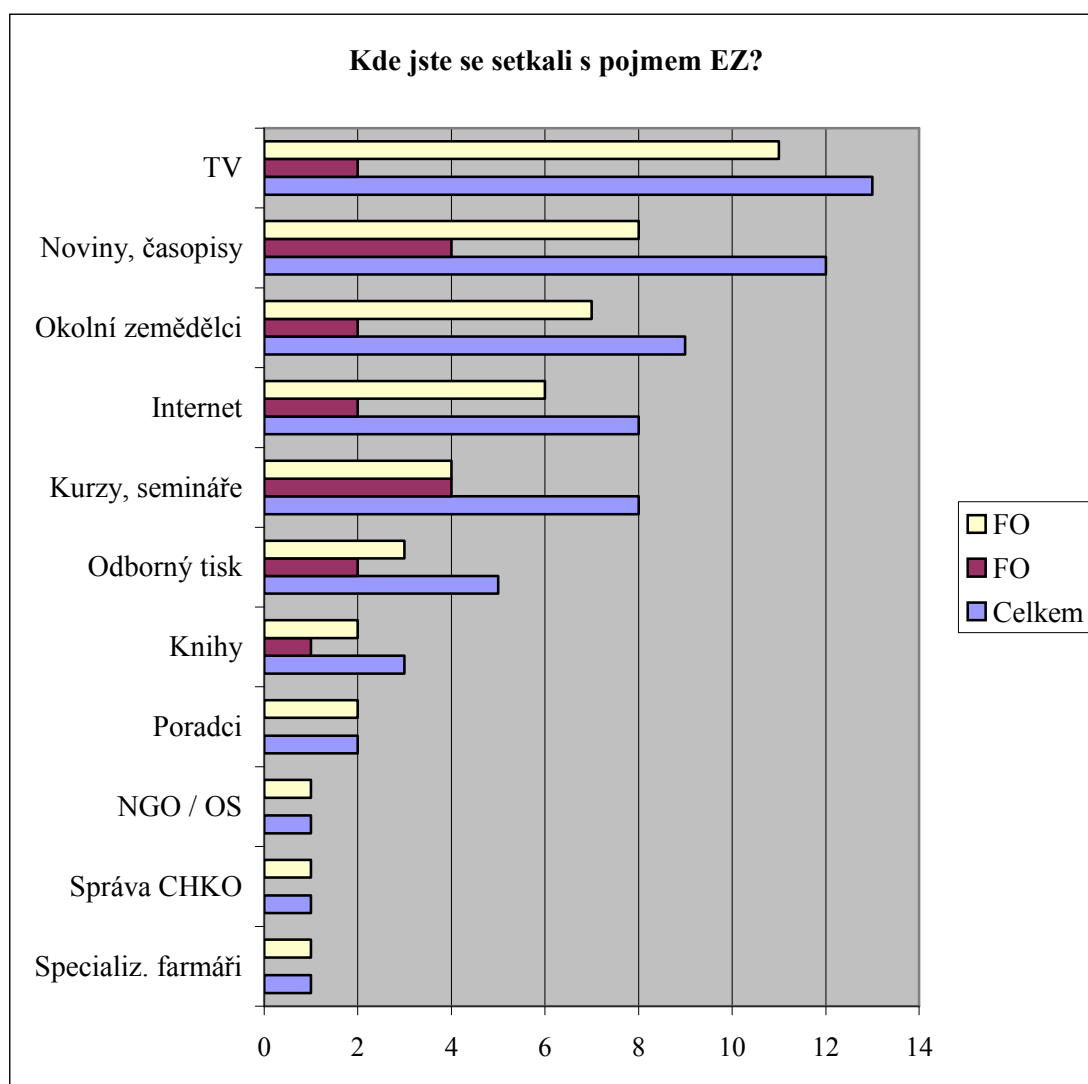

Zdroj: rozhovory

V rámci tohoto tématu se často zemědělci vyjadřovali k výši dotací. Mezi nespokojenými fyzickými osobami převažovalo tvrzení, že finanční podpory jsou nedostačující. „*Nejsou žádné dotace na prasata, stroje ani naftu a teď, když koruna posílila, dostáváme peněz ještě méně.*“ Zemědělská družstva, akciová společnost a společnosti s.r.o. si stěžovaly, že dotace nepodporují intenzivní zemědělství a na komplikovanost administrativy, zaměřuje-li se podnik nejen na zemědělskou výrobu. Jiní zemědělci (fyzické osoby) byli s výší a zaměřením dotací spokojeni a tvrdili, že „*od té doby co jsme v Evropské unii, je to i s administrativou mnohem jednodušší*“.

5.2.1.6. Postoje zemědělců k ekologickému zemědělství

Graf 7 Ekologické zemědělství

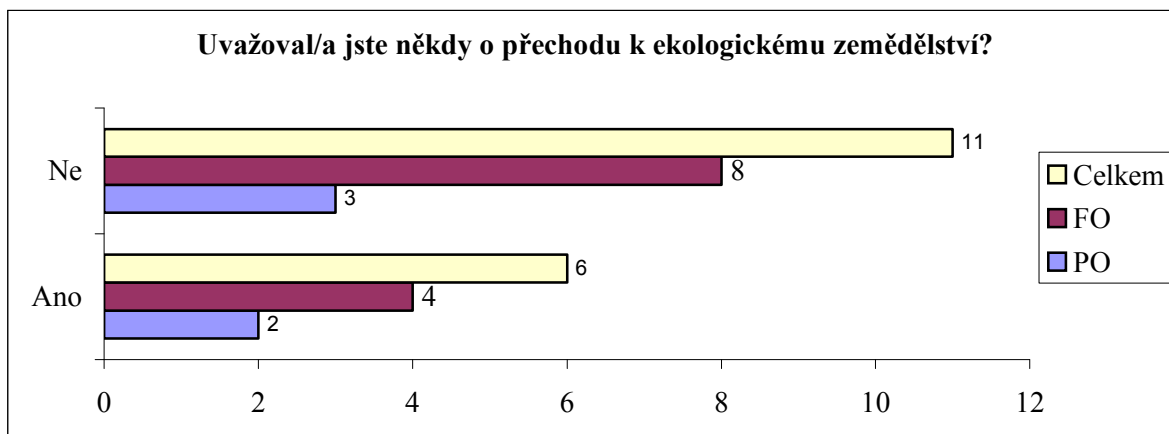
Zdroj: rozhovory

Jedním z cílů diplomové práce je zjištění postojů hospodařících subjektů k zavedení systému ekologického zemědělství, popřípadě převažujících důvodů, proč hospodářské subjekty v CHKO Blaník nejsou nakloněny certifikaci BIO. Poslední část rozhovoru nazvaná „Postoje zemědělců k ekologickému zemědělství“ se zaměřuje právě na ekologicky šetrné hospodaření. Chtěla jsem zjistit, zda se respondenti s pojmem EZ již někdy setkali a pokud ano, tak kde. Zda někdy uvažovali o konverzi na EZ a pokud ano, jaké byly jejich hlavní motivy. A v neposlední řadě, jaké překážky k přechodu na EZ pokládají za hlavní. V závěru rozhovoru jsem zemědělcům předložila různá tvrzení

týkající se jejich vztahu k EZ, životnímu prostředí, dotacím a k roli spotřebitele. Mým předmětem zájmu bylo zjištění, na kolik se s výrokem ztotožňují.

Dle předpokladů se všech osmnáct respondentů s pojmem EZ již někdy setkala, a to ve více než jednom zdroji. Třináct zemědělců uvedlo, že o EZ slyšeli v televizi, dvanáct se o EZ dočetlo v novinách či časopisech, polovina na toto téma hovořila s okolními zemědělci, osm o EZ ví z internetu, speciálních kurzů a seminářů pro zemědělce, sedm z odborného tisku, tři z knih, dva od zemědělských poradců a jeden od specializovaných farmářů, Správy CHKO, neziskových organizací nebo občanských sdružení (viz graf 7). I u této otázky často došlo na nabídku předem připravených možností. Když výsledky rozdělíme podle právnických a fyzických osob, zjistíme, že se výpovědi značně liší. Zatímco malí farmáři se s EZ setkali převážně v televizi a u okolních zemědělců, zemědělská družstva a větší firmy na odborných kurzech a seminářích a v novinách a časopisech. Od Správy CHKO o EZ slyšel pouze jediný farmář; toto podporuje mou domněnku, že Správa a farmáři spolu příliš nekomunikují a farmáři soudí, že jim Správa nenabízí informace využitelné pro jejich hospodaření.

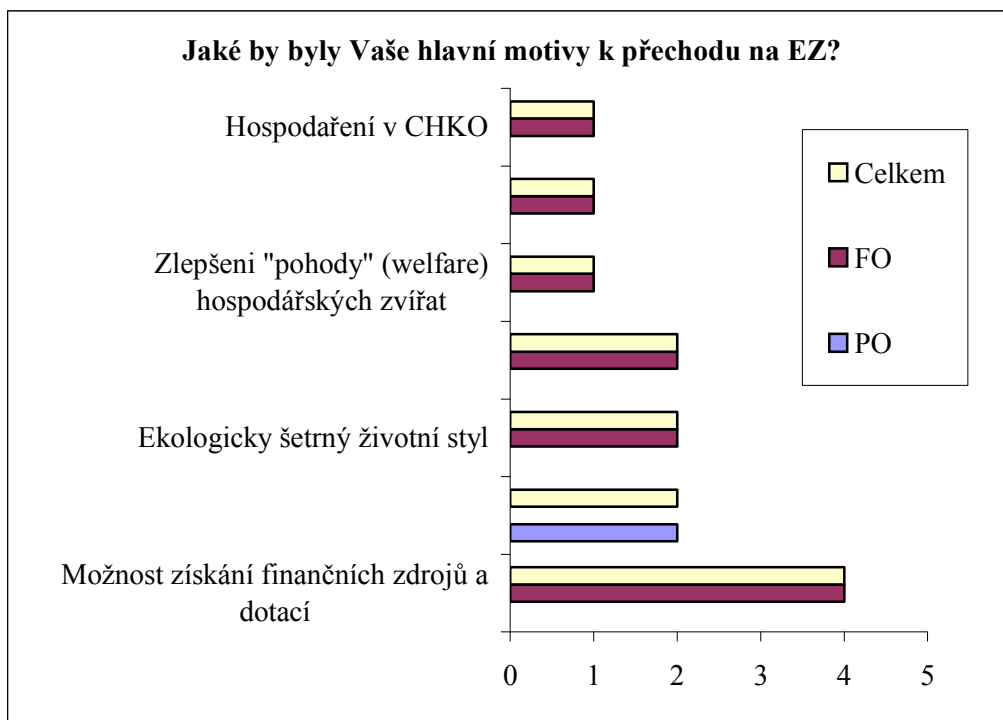
Graf 8 Přechod na ekologického zemědělství

Zdroj: rozhovory

Jak jsem již zmiňovala, v CHKO hospodaří pouze jediný ekologický zemědělec, proto mě zajímalo, kolik ostatních zemědělců alespoň někdy uvažovalo o konverzi z konvenčního zemědělství na ekologicky šetrné. Byla jsem překvapena, že šest respondentů ze sedmnácti odpovědělo pozitivně; jednalo se o dvě právnické osoby a čtyři fyzické osoby (viz graf 8).

Graf 9 Motivace k přechodu na EZ

Zdroj: rozhovory

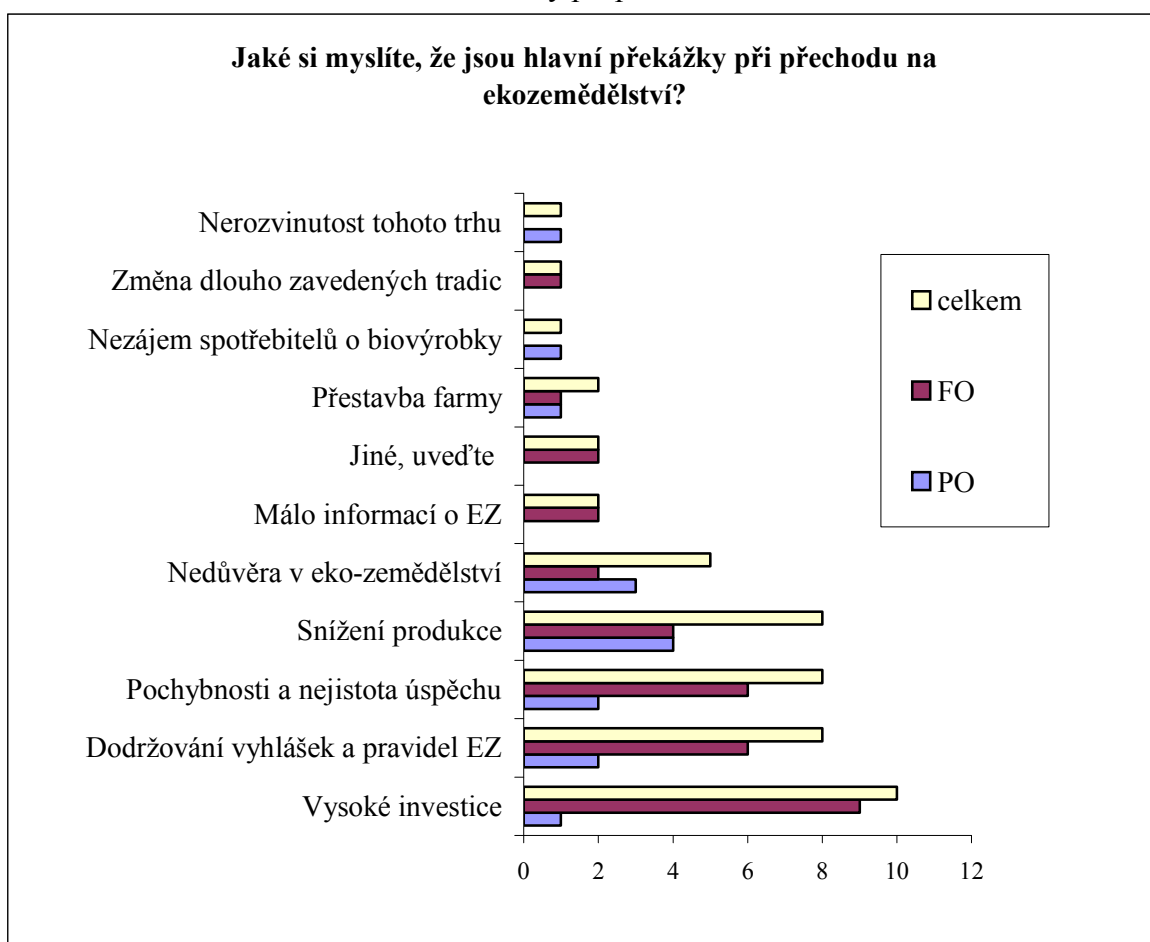
Šesti farmářů (kteří o konverzi uvažovali) a také jediného ekologického zemědělce jsem se zeptala, jaká (by) byla jejich hlavní motivace k přechodu. Ukázalo se, že u zemědělců převažují ekonomické důvody. Ze sedmi respondentů čtyři za motiv k přechodu na ekologické zemědělství uvedli možnost získání finančních zdrojů a dotací a dva farmáři za důležitý považují potenciál zvýšení zisku. Pro další dva je podstatná produkce zdravých, bezpečných a kvalitních potravin a ekologicky šetrný životní styl spojený s ekologickým zemědělstvím. Jeden za motivaci k přechodu z konvenčního zemědělství na ekologicky šetrné považuje zlepšení pohody hospodářských zvířat, ochranu životního prostředí a také fakt, že hospodaří v CHKO. To v jeho očích znamená, že již nyní díky zpřísněným pravidlům zemědělství v CHKO hospodaří šetrněji, než kdyby se jeho podnik nacházel mimo CHKO a proto má k ekologickému zemědělství blíž (viz graf 9). buď všude s velkým nebo s malým Když výpovědi rozdělíme podle právnických a fyzických osob, zjistíme, že jediní dva farmáři podnikající jako právníké osoby, kteří uvažovali o přechodu na ekologické zemědělství, neuvedli žádný jiný důvod než potenciál zvýšení zisku. Při rozhovorech s agronomy z velkých zemědělských podniků jsem se ubezpečila, že jsou zaměřeni spíše na kvantitu než kvalitu produkce. „*Ekologické zemědělství? To se dá provádět pouze v malém, ve velkém to je nemožné a my chceme vyprodukovat co nejvíce*“ Menší farmáři viděli v ekologicky šetrném zemědělství

hlavně šanci získat větší dotace a možnost produkce kvalitních biopotravin, která je šetrná jak k životnímu prostředí, tak ke zvířatům.

Srovnání

Odpovědi farmářů se s hypotézou Správy CHKO ohledně hlavní motivace k přechodu na ekologické zemědělství shodují. Hypotéza: Hlavní motivací k přechodu na ekologické zemědělství pro farmáře je za prvé větší finanční dotace, za druhé vidina vyššího zisku a za třetí ekologicky šetrný životní styl, do kterého spadá produkce kvalitních potravin a ochrana hospodářských zvířat. Tyto předpoklady přesně odpovídají výsledkům rozhovorů. Hypotéza se potvrdila.

Graf 10 Překážky při přechodu na EZ

Zdroj: rozhovory

Všech respondentů jsem se tázala, jaké jsou podle nich hlavní překážky, kterým musí zemědělec při konverzi na ekologické zemědělství čelit. Tak jako u tématu motivace, i tady si někteří farmáři s odpovědí nevěděli rady. Proto měli možnost vybrat si

z připravené nabídky. Jiní mě naopak bezprostředně zasypali množstvím odpovědí, které až na pár výjimek korespondovaly s těmi připravenými. Z osmnácti zemědělců jich deset největší problém vidělo ve vysoké investici, která je k přechodu na ekologicky šetrné hospodaření nutná. Osm dotazovaných vypovědělo, že by nechtěli dodržovat vyhlášky a pravidla související s EZ. Dalších osm by se bálo nejistoty úspěchu a snížení produkce. „*U rostlin se nesmí stříkat, to prostě nejde, pak máte všude plevel*“; „*Levné biopotraviny se dovážejí ze zahraničí a české se musí prodávat pod cenou, aby si je vůbec někdo koupil.*“ Pět farmářů ekologicky šetrnému zemědělství nedůvěřuje, dva uvedli, že by jim vadila náročnost přestavby stávající farmy, dva měli o ekologickém zemědělství málo informací a dva malofarmáři viděli problém ve složité administrativě, kterou by museli vést a v legislativě, kterou by museli vyhledávat a sledovat veškeré změny (viz graf 10).

Srovnání

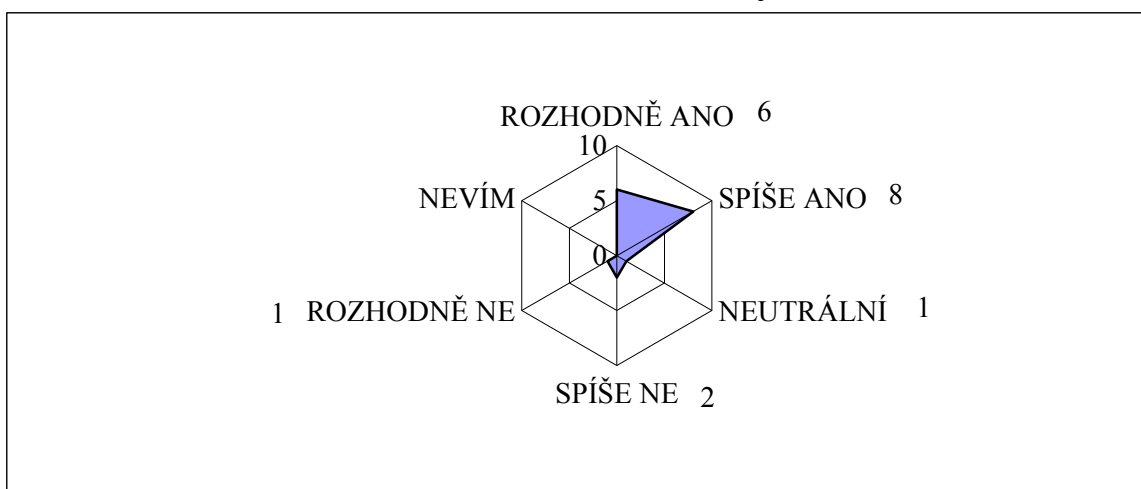
Odpovědi zemědělců a hypotéza pracovníků Správy CHKO týkající se překážek při konverzi konvenčních farmářů na ekologicky šetrné zemědělství se moc neshodují. Hypotéza: Hlavní bariéry k přechodu z konvenčního zemědělství na ekologické zemědělství jsou za prvé v nedostatku počtu informací o ekologickém zemědělství, za druhé v nejistotě zisku a za třetí ve složitém vedení administrativy EZ. Ovšem z rozhovorů vyplynulo, že bariéru v nedostatku informací o EZ respondenti uváděli až na 6. místě. Nejistota zisku byla farmáři považována za druhou největší překážku v přechodu, což se slučuje s předpokladem Správy CHKO. Jen jeden z dotazovaných uvedl jako překážku složité vedení administrativy. Hypotéza se potvrdila pouze z jedné třetiny.

Zde pokládám za důležité připomenout, že postoje respondentů jsou výrazně ovlivněny negativním průběhem konverze na EZ u jednoho z místních zemědělců.

V závěru rozhovoru jsem farmářům přečetla různá tvrzení, která se týkala jejich vztahu k životnímu prostředí, zemědělství, ekologickému zemědělství a dotacím. Použila jsem zde Likertovu škálu. Předložila jsem šest výroků, které měly být ohodnoceny v pětibodové škále od rozhodně souhlasím přes neutrální postoj jako střed až po rozhodně nesouhlasím. Respondenti měli také možnost odpovědět nevím nebo nechci se k výroku vyjadřovat. Přesné rozdělení vypadalo takto: 1 – rozhodně souhlasím, 2 – spíše souhlasím, 3 – neutrální postoj, 4 – spíše nesouhlasím, 5 – rozhodně nesouhlasím, 99 – nevím/nechci

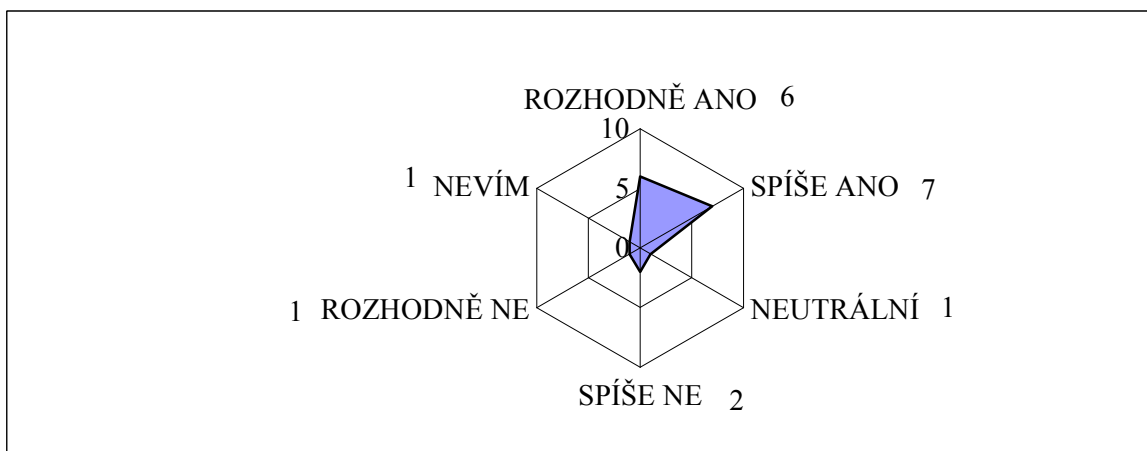
se vyjadřovat. Likertovu škálu jsem zde použila proto, že zjišťuje nejen obsah, ale i sílu postoje respondenta.

Graf 11 Je EZ šetrné k okolní krajině?

Zdroj: rozhovory

Graf 12 Myslíte si, že EZ je šetrnější ke krajině než hospodaření konvenční?

Zdroj: rozhovory

Čtrnáct respondentů z osmnácti rozhodně souhlasí nebo spíše souhlasí s tvrzením, že ekologické zemědělství je šetrné k okolní krajině (viz graf 11). Na konkrétnější dotaz, zda si myslí, že je šetrnější ke krajině než konvenční zemědělství, rozhodně souhlasí nebo spíše souhlasí o jednoho méně (13) (viz graf 12).

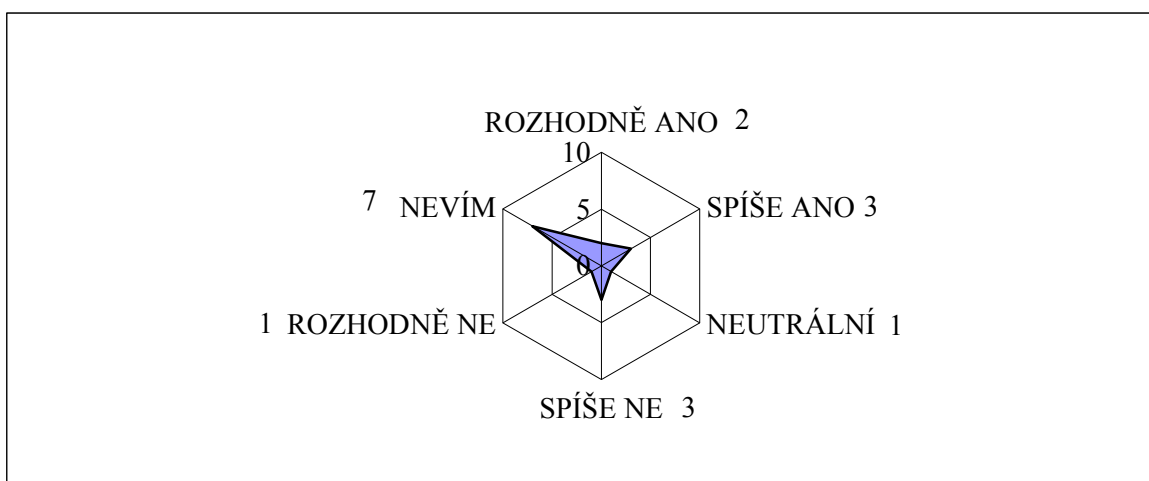
Pět respondentů s výrokem „Pravidla a opatření ekologicky šetrného zemědělství jsou příliš přísná“ rozhodně souhlasí nebo spíše souhlasí, čtyři naopak spíše nesouhlasí či

rozhodně nesouhlasí a jeden farmář zaujal neutrální postoj. Překvapivé je, že necelá polovina (7) farmářů neví nebo se k tomuto tvrzení nechce vyjadřovat (viz graf 13).

„O ekozemědělství se nezajímám, tudíž o pravidlech nic nevím!“

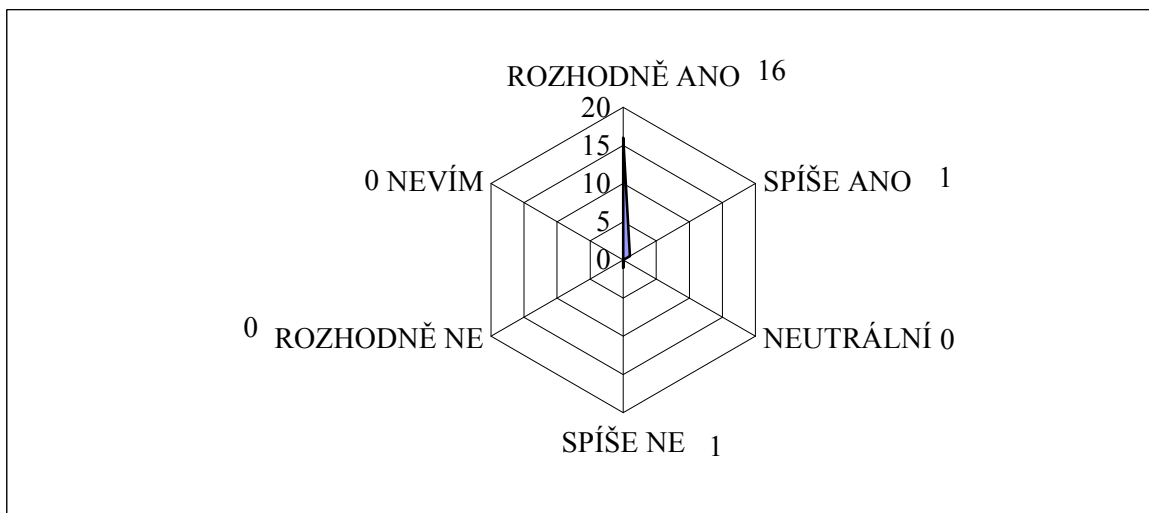
„Pravidla ekozemědělství? Ty nastudovaný nemám.“

Graf 13 Domníváte se, že pravidla, postupy a opatření EZ jsou příliš přísná?

Zdroj: rozhovory

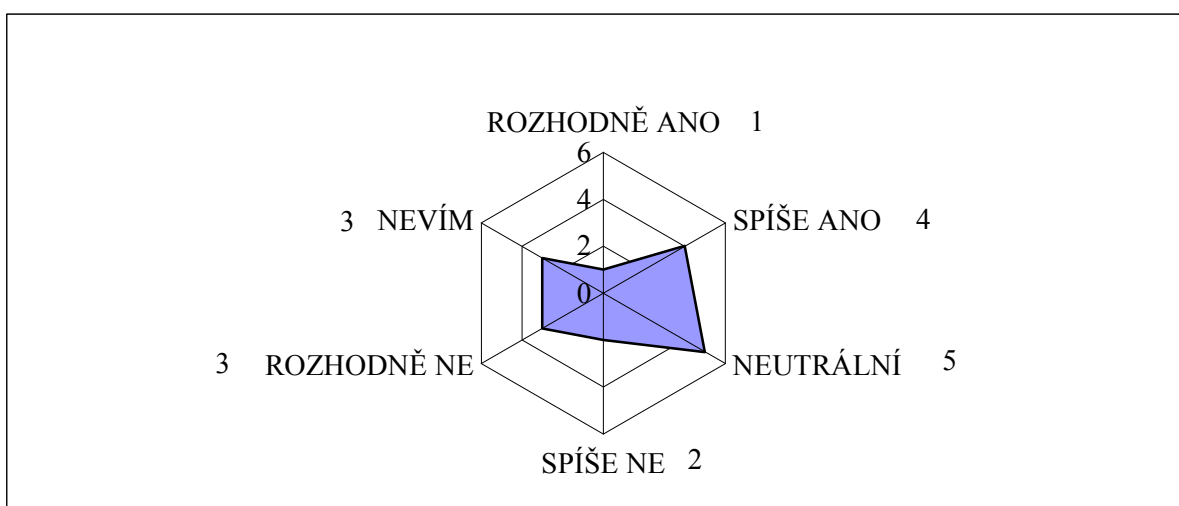
Graf 14 Myslíte si, že finanční dotace do EZ jsou důležitou součástí tohoto zemědělství?

Zdroj: rozhovory

Jednoznačný postoj respondenti zaujali k výroku, že finanční dotace do ekologického zemědělství jsou důležitou součástí tohoto typu zemědělství. Většina farmářů (16) s tím rozhodně souhlasí. Třináct zemědělců souhlasí s tím, že spotřebitel hraje důležitou roli v podpoře EZ (viz graf 14).

Graf 15 Souhlasíte s tím, že kvantita je lepší než kvalita?

Zdroj: rozhovory

Reakce na tvrzení „Souhlasíte s tím, že kvantita je lepší než kvalita?“ byly takovéto: Pět respondentů z osmnácti rozhodně souhlasí či spíše souhlasí, dalších pět s tímto výrokem rozhodně nesouhlasí nebo spíše nesouhlasí, pět zastává neutrální názor a zbylí tři nevědí či nechtějí odpovídat (viz graf 15).

„To máte tak, když je něčeho málo, tak lidi klidně vezmou i horší kvalitu a nic neříkají.“ „O kvalitě se může mluvit, když nabídka převyšuje poptávku, pak se lidi začnou pít po kvalitě.“

5.2.1.7. Ověřování hypotéz⁵

Na základě vlastních zkušeností s ekologickým zemědělstvím a studia odborné literatury jsem se rozhodla ověřit několik hypotéz týkajících se respondentů, kteří uvedli, že již někdy uvažovali o přechodu na EZ. Hypotézy jsem zaměřila na následující faktory (věk, vzdělání, velikost podniku, zaměření zemědělského podniku):

➤ Věk

Hypotéza: Lidé mladší 40 let jsou více otevření myšlence ekologického zemědělství než lidé staří 40 a více let. Výsledky ukázaly, že na území CHKO Blaník hospodaří pět zemědělců mladších 40 let, ze kterých dva uvedli, že již někdy o přechodu na EZ uvažovali. Ze třináct respondentů starších 40 let jich vypovědělo pět, že o přechodu

⁵ Všechny hypotézy byly testovány pomocí χ^2 testu na 95% hladině významnosti.

na EZ již uvažovali. Z procentuálního hlediska o konverzi přemýšlelo 40 % farmářů ve věku do 40 let a 38 % ve věku nad 40 let. Takže předpoklad o rozdílném postoji vzhledem k věku se sice podařilo zjistit, ale tento rozdíl nebyl dle χ^2 testu statisticky významný. Hypotéza se nepotvrdila.

➤ **Vzdělání**

Hypotéza 1: Zemědělci se středoškolským vzděláním s maturitou projevují o EZ větší zájem než zemědělci se vzděláním středoškolským bez maturity, či základním. Během rozhovorů jsem se dozvěděla, že mezi osmnácti zemědělci má pět středoškolské vzděláním s maturitou a pět základní či středoškolské bez maturity. V obou případech o konverzi na EZ uvažovali dva respondenti (40 %). Hypotéza se na základě χ^2 testu nepotvrdila.

Hypotéza 2: Vysokoškolsky vzdělaní zemědělci jsou spíše nakloněni EZ než farmáři se vzděláním středoškolským s maturitou. Mezi osmnácti respondenty se nachází osm vysokoškolsky vzdělaných, ze kterých tři uvedli, že uvažovali o přechodu na EZ. Z pěti farmářů se vzděláním středoškolským s maturitou o přechodu uvažovali dva. Procentuelně vyjádřeno: 37,5 % vysokoškolsky vzdělaných zemědělců hospodařících v CHKO Blaník a 40% středoškolsky vzdělaných s maturitou již někdy uvažovalo o přechodu na EZ. χ^2 test opět ukázal, že se hypotéza nepotvrdila.

Hypotéza 3: Farmáři se zemědělským vzděláním uvažují o konverzi spíše než farmáři s nezemědělským zaměřením. Mezi osmnácti dotazovanými je třináct se vzděláním zemědělského zaměření a pět se vzděláním jiného. Ze sedmi subjektů, kteří již někdy uvažovali o konverzi na EZ, má pět zemědělské zaměření a dva nezemědělské. Hypotéza se opět nepotvrdila, protože ze zemědělsky vzdělaných farmářů pouze 38,5 % uvažovalo o přechodu na EZ, kdežto z nezemědělsky vzdělaných 40 % a tento rozdíl nebyl na základě χ^2 testu statisticky významný.

➤ **Velikost podniku**

Velikost podniku je také jedním z faktorů, které jsou pro přechod na ekologické zemědělství důležité. Hypotéza: Farmy s plochou do 100 ha mají častěji zájem o šetrný způsob zemědělství než zemědělské podniky s plochou nad 100 ha. Z osmnácti respondentů hospodaří jedenáct na rozloze menší než 100 ha a sedm na větší než 100 ha.

Z výsledků vyplývá, že ze sedmi zemědělců, kteří již někdy uvažovali o přechodu na EZ, jich pět farmaří na ploše menší než 100 ha a dva na ploše větší než 100 ha. Z podniků s plochou menší než 100 ha uvažovalo o konverzi na EZ 45,5 % a z podniků s plochou nad 100 ha jen 28,6 %. Ač je zde pouhým okem patrný výrazný rozdíl, ani v tomto případě se hypotéza pomocí χ^2 testu nepotvrdila, což je způsobeno nízkým počtem jednotek v celém zkoumaném souboru (18 respondentů).

➤ **Zaměření zemědělského podniku**

Hypotéza: Farmy s živočišnou produkcí, zaměřené pouze na masnou výrobu, uvažují spíše o přechodu na ekologické zemědělství, než farmy zaměřené na kombinovanou užitkovost. V CHKO Blaník se nachází sedmnáct zemědělských subjektů zaměřených na živočišnou výrobu, z nich se deset specializuje na masnou produkci a šest na kombinovanou (jeden farmář, který se věnuje chovu koní, do této hypotézy není zahrnut).

Výsledky rozhovorů ukázaly, že z šesti farem s živočišnou výrobou, které již někdy uvažovaly o přechodu na EZ, se dvě zaměřují na kombinovanou užitkovost a čtyři na masnou. Procentuální poměr činí 30 % farmářů z masné produkce a 33% z kombinované. Hypotéza se na základě χ^2 testu nepotvrdila. Zdá se, že v tomto případě na typu produkce nezáleží.

6. Závěr

Tato diplomová práce má dvě části, teoretickou a výzkumnou. Teoretická je podložena rešerší dostupné literatury, odborných studií, statistických materiálů a legislativy ČR a EU. Popisuje současný stav EZ v České republice, jeho standardy, cíle, legislativu a proces konverze konvenčních podniků na EZ. Výzkumná část je založena na empirickém výzkumu vedeném formou rozhovorů se zemědělci hospodařícími na území CHKO Blaník. Osnova rozhovorů byla zpracována tak, aby po analýze výsledků bylo možno zodpovědět výzkumné otázky a potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy.

Teoretická část

Z teoretické části vyplývá, že k dalšímu rozvoji ekologického zemědělství v ČR je potřeba vzít na zřetel, že z ekonomického hlediska jsou v systému EZ menší zisky než u konvenčního hospodaření. V ekologickém zemědělství je potřeba vyšších výrobních nákladů, při nichž je dosaženo nižších výnosů, které nejsou dostatečně kompenzovány zvýšenou cenou produktů. Tento fakt působí na velkou část zemědělců silně demotivačně. Proto jsou zvýšené náklady a nižší výnosy dorovnávány dotacemi, které tvoří 15–20 % celkových příjmů. Vyžadují však schopnost či ochotu zemědělců zvládnout náročnou administrativu. Ekonomická samostatnost a schopnost zemědělců podnikat je v mnoha případech nedostačující. Zemědělci často nejsou sami schopni zajistit financování projektu a jsou odkázáni na finanční podpory. Proto je v první řadě potřeba zajistit ekonomickou životaschopnost ekologických farem.

Navrhují:

- Zlepšit efektivnost marketingové podpory biovýrobců. Konkrétně se jedná o informovanost spotřebitelů například prostřednictvím médií nebo zvýšením počtu pořádaných akcí typu biojarmark, biodožínky či měsíce biopotravín. Tím by se docílilo zvýšení důvěry v EZ a jeho produkty, posílení pozitivního vnímání kvality biopotravín u spotřebitelů a zvýšení poptávky po biovýrobcích a na základě toho by došlo k rozšiřování trhu a zvýšení zisku farmářů.

- Zkrátit výrobní řetězec mezi producentem a konzumentem o tzv. middle-people (prostředníky). To znamená, že by docházelo k výrobě a prodeji bioproduktů přímo na farmě a důsledkem by bylo zvýšení zisku producenta. Pro tento typ prodeje je podmínkou výskyt potencionálních spotřebitelů v okolí farmy. Značnou výhodu mají turistické oblasti, u kterých se turisté postarají o odbyt biovýrobků v letních měsících.
- Zdokonalit sdružování farmářů a případný koordinovaný prodej v jednotlivých oblastech prostřednictvím vzniku nových regionálních center svazu PRO-BIO a sdružení Libera.

Výzkumná část

Cílem výzkumné části je analýza postojů zemědělských subjektů hospodařících v CHKO Blaník k systému ekologického zemědělství. Vzhledem k absenci statistických údajů jsem jako nejúčinnější metodu získání výzkumných dat zvolila strukturované rozhovory. Rozhovory byly sestaveny tak, aby po analýze výsledků bylo možno potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy a odpovědět na výzkumné otázky.

Výsledky rozhovorů ukázaly, že více jak třetina respondentů již někdy o přechodu na EZ uvažovala a dalo by se říci, že jsou myšlenky ekologického zemědělství nakloněni. Těchto sedm dotazovaných z osmnácti za největší motivaci k přechodu považují důvody ekonomické (možnost získání finančních zdrojů a dotací, zvýšení zisku atd.) a ekologické (šetrný životní styl, produkce zdravých, bezpečných a kvalitních potravin). Naproti tomu největší problém vidí zemědělci ve vysokých investicích nutných k přechodu na EZ, dále v dodržování vyhlášek a pravidel EZ, v nejistotě úspěchu a snížení produkce. Tyto postoje jsou posilovány dramatickým průběhem konverze jediného doposud ekologicky hospodařícího zemědělce.

Pro návrh opatření, která by Správa CHKO mohla použít, aby přiměla hospodářské subjekty k přechodu na ekologické zemědělství, je důležité zjištění, že v současné době většina zemědělců se Správou CHKO nijak nespolupracuje a nepovažuje ji pro své hospodaření za relevantní. Navrhuji, aby se Správa CHKO pokusila s farmáři vytvořit bližší pracovní vztah a nabídla jim informace o EZ v podobě seminářů, konzultací či

literatury. Vzhledem k tomu, že se žádná navrhovaná hypotéza nepotvrdila, není možné učinit žádné závěry o rozdílech mezi skupinami farmářů, rozdělených podle charakteristik (věk, vzdělání, velikost a zaměření podniku). Přesto je zřejmé, že v případě CHKO Blaník, v souladu se situací v ČR, jsou farmáři hospodařící na menších pozemcích do 100 ha ochotnější přejít na EZ, než ti hospodařící na rozloze nad 100 ha.

Váha jednotlivých motivačních faktorů k přechodu na EZ je často předmětem debat. Otázkou je, zda jednání zemědělců ovlivňuje spíše ekonomický aspekt či vnitřní motivace, jako jsou hodnoty, tradice, etika a kultura. V případě zemědělců hospodařících na území CHKO Blaník, kteří někdy o přechodu na EZ uvažovali, je zřejmé, že při rozhodování převažují důvody ekonomické nad ekologickými či kulturními. Účinnost dotací nezávisí ale jen na jejich výši, ale i na tom, do jaké míry jejich zaměření zemědělce zaujme. K tomu, aby dotace oslovily co nejvíce příjemců a aby jejich využívání bylo efektivní, je důležité znát motivace a bariéry v rozhodování zemědělců.

Za čtyři největší překážky jsou považovány vysoké investice konverze (ovlivněné nejen zvýšenými náklady, ale také náročným přechodným obdobím), dodržování přísných vyhlášek a pravidel, nejistota úspěchu a snížení produkce. Snížení produkce je realita, která je kompenzována dotační politikou. Pochybnosti a nejistota jsou výrazně ovlivněny negativním případem místního ekologického zemědělce způsobeným diskontinuitou dotační politiky v 90. letech. Co se týká náročnosti dodržování vyhlášek, pokládám tuto bariéru za subjektivní. Pro překonání těchto tří bariér považuji za nezbytné zlepšení dostupnosti kvalitních, srozumitelně zpracovaných informací a pozitivních příkladů ekologického zemědělství. Nositelem takového informačního procesu by mohla být právě Správa CHKO. Odstranění čtvrté bariéry (vysokých konverzních nákladů) není v možnostech Správy CHKO, jako nejúčinnější se jeví úprava stávajících dotačních pravidel na národní úrovni. Je důležité propojit politické změny na národní úrovni s informační podporou farmářů na úrovni lokální.

Závěrem lze říci, že provedený výzkum odhalil postoje (hlavní bariéry a motivace zemědělců hospodařících na území CHKO Blaník) ke konverzi z konvenčního zemědělství na systém zemědělství ekologického. Toto šetření je prvním výzkumným nahlédnutím do problematiky a doufám, že může v tomto směru podnítit další podrobnější průzkum.

Bibliografie

Literatura

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Ekocentrum Brno, *Chráněná území ČR – Střední Čechy*, Praha, 2005

Agentura ochrany přírody a krajina České republiky, Správa chráněné krajinné oblasti Blaník, *Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast Blaník na období 2008–2017*, Vlašim, 2007

Agentura ochrany přírody české republiky, Správa chráněné krajinné oblasti Blaník, *Rozbory chráněné krajinné oblasti Blaník*, Louňovice pod Blaníkem, 30. 5. 2007

Anders S., Matějovský L., *Opportunities and Obstacles Facing Organic Farmers in the Czech republic*, Univerzity of Alberta, Kanada, 2007

Barták Richard, Vagner Ivan, *Základy alternativního zemědělství*, Praha: MZe, 1991, ISBN 80-7084-034

Bartoš M., Kušová D., Matějka K., Těšitel J., *Lidé v biosférických rezervacích*, České Budějovice: Ústav systémové biologie a ekologie Akademie věd České republiky, 2005, ISBN 80-239-6987-0

Blažek B., Knotková R., Neckářová E., *O nás s námi – rozhovory s podnikateli, zemědělci a zastupiteli oblasti Posázaví*, Praha 2003

Crhanová V., *Život tzv. hospodářských zvířat v českém intenzivním zemědělství*, Přerov, 2008

Český svaz ochránců přírody Vlašim, *Šetrné hospodaření na Podblanicku*, Vlašim, 2006, ISBN: 978-80-86327-60-0

Desetová L., Filipová M., Hájek J., Střelec M., *Střet dodržování opatření AE (dle nařízení vlády 242/204) se zájmem ochrany přírody a bariéry vstupu do příznivých opatření na ochranu přírody*, České Budějovice, 2005

Dlouhý J., Petr J. a kolektiv, *Ekologické zemědělství*, Praha: Zemědělské nakladatelství Brázda, 1992, ISBN 80-209-0233-3

Elzakker Boudewijn, *Alternativní zemědělství v Československu*, Praha: MZe, 1991, ISBN 80-7084-044-7

Hendl, Jan, *Přehled statistických metod zpracování dat*, Praha, 2004

Holmgren David, *PERMAKUTURA – Principy a cesty nad rámec trvalé udržitelnosti*, Austrálie, 2002, ISBN 80-239-8125-0

Chomátová Eliška, *Být zemědělec – Narativistický pohled na (spontánní) biografie zemědělců*, Fakulta sociálních věd UK, Praha, 2005

Institut pro ekologické zemědělství a udržitelný rozvoj krajiny, Bioinstitut o.p.s.
Ekologické zemědělství v České republice- Ročenka, ČR, 2007

Institut pro ekologické zemědělství a udržitelný rozvoj krajiny, Bioinstitut, o.p.s.,
Ekologické zemědělství v České republice – Ročenka, ČR, 2008

Klapka P., Klapková E., Martinát S., *Ekologické formy zemědělství v Krkonoších: krajina, ekoturismus, udržitelnost, ČR, 2006*

Klapková Eva, *Cestovní ruch jako rozvojový faktor v Biosférické rezervaci Krkonoše, Vysoká škola ekonomická, Praha, 2005*

Klaudys, *Agroenvironmentální programy na mokřích a podmáčených loukách, Vlašim, 2004*

Majer Emerich, Majerová Věra, *Kvalitativní výzkum v sociologii venkova a zemědělství, Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 1999, ISBN 80-213-0507-X*

Matějovský L., *Možnosti zemědělských subjektů v ČR při přechodu od konvenčního zemědělství k environmentálnímu, Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha 2007*

Ministerstvo zemědělství České republiky, *Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010, 17. března 2004*

Ministerstvo zemědělství, *Horizontální plán rozvoje venkova, Praha, 2004*

Ministerstvo zemědělství České republiky, *Metodický pokyn pro ekologické zemědělství, Praha: MZe, 1996*

Ministerstvo zemědělství České republiky, *Operační program Rozvoje venkova a multifunkční zemědělství, Praha 2004*

Ministerstvo zemědělství, *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013, Praha 2006*

Ministerstvo zemědělství České republiky, *Vývoj ekologického zemědělství v ČR od roku 1990, 22.7. 2003*

Neuerburg W., Padel S, *Ekologické zemědělství v praxi, Praha: Nadace pro organické zemědělství FOA a Ministerstvo zemědělství, 1994*

Phillips A., *Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas Protected Landscapes/Seascapes, Cardiff University, Velká Británie, 2002*

Regionální sdružení Českého svazu ochránců přírody v Brně, časopis Veronica, *Zemědělství, Brno, březen 1997*

Svaz PRO-BIO, *Výroční zpráva 2006, Šumperk, 2007*

Šarapatka, Urban a kol. *Ekologické zemědělství v praxi*, PRO-BIO svaz ekologických zemědělců Šumperk, 2005

Úřední věstník Evropské unie, *Nařízení Rady (EHS) č. 834/2007, o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91*, 28.6.2007
Lucemburk

Westman Walter, *Ecology, Impact Assessment, and Environmental Planning*, Los Angeles – USA, 1985, ISBN 0-471-89621-7

Žufan, Petr, *Ekologické zemědělství České republiky v kontextu Společné zemědělské politiky Evropské unie*, Masarykova Univerzita v Brně, 2007

Webové stránky

Bodoková, *Základní statistické údaje ekologického zemědělství k 31. 12. 2007*, Dostupné z: <<http://www.agronavigator.cz/default.asp?ch=1&typ=1&val=70387&ids=98>>, [11. 9. 2008]

EkoConnect – Mezinárodní Centrum pro ekologické zemědělství střední a východní Evropy, *Informační dopis pro ekologické zemědělství střední a východní Evropy*, Duben 2007, Dostupné z: <www.ekoconnect.org> [27.9. 2008]

Ekologické zemědělství, *Legislativa-nařízení EHS č. 2092/91, o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označování zemědělských produktů a potravin*, dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/legislation_cs#regulation> [27.9. 2008]

Ekologické zemědělství, *Legislativa – Nové nařízení*, Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/legislation_cs> [27.9. 2008]

IOFAM, *The principles of organic agriculture*, Dostupné z: <http://www.ifoam.org/about_ifoam/principles/index.html> [10.11.2008]

KEZ, o.p.s., *O společnosti*, 2003, Dostupné z: <<http://www.kez.cz/main.php?pageid=220>> [27.9. 2008]

KEZ, o.p.s., *Podmínky registrace farem do ekologického zemědělství*, 2005, Dostupné z: <<http://www.kez.cz/main.php?pageid=229>>, [11.9.2008]

Nadační fond pro ekologické zemědělství, *Ekologické zemědělství*, 2007, Dostupné z: <<http://www.foa.cz/cs/ekologicke-zemedelstvi/>> [11.9.2008]

PRO-BIO, regionální centrum Krkonoše a Podkrkonoší, *Ekologické zemědělství*, dostupné z: <http://www.pro-biokrkonose.eu/html/ekologicke_zemedelstvi.html> [29.8.2008]

Soil Association, *Organic works*, 2007, dostupné z: <[http://www.soilassociation.org/web/sa/saweb.nsf/ed0930aa86103d8380256aa70054918d/f194c3c4ae11f3578025716c00584962/\\$FILE/organic_works.pdf](http://www.soilassociation.org/web/sa/saweb.nsf/ed0930aa86103d8380256aa70054918d/f194c3c4ae11f3578025716c00584962/$FILE/organic_works.pdf)> [11.9.2008]

Seznam zkratk

AEO Agroenvironmentální opatření

ČR Česká republika

ČSN česká státní norma

EAFRD (European Agricultural Fund for Rural Development), Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

EHS Evropské hospodářské společenství

EU Evropská unie

EZ Ekologické zemědělství

FO Fyzická osoba

GMO Geneticky modifikované organizmy

HRDP Horizontální plán rozvoje venkova

CHKO Chráněná krajinná oblast

IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements), Mezinárodní federace hnutí ekologických zemědělců

IUCN International Union for Conservation of Nature

JZD Jednotná zemědělská družstva

KEZ Kontrola ekologického zemědělství

LPIS (Land Parcel Identification System) Systém evidence půdy

MZe Ministerstvo zemědělství

MŽP Ministerstvo životního prostředí

NP Národní park

OP Operační program

PO Právnícká osoba

PRV Program rozvoje venkova

Sb. Sbírká zákonů

TTP Trvalé travní porosty

Seznam tabulek

Tabulka 1 Vývoj výměry zemědělské půdy v ekologickém zemědělství ČR	str. 14
Tabulka 2 Podrobné statistické údaje a srovnání ukazuje následující tabulka	str. 16
Tabulka 3 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (ha) ..	str. 16
Tabulka 4 Mezníky EZ v ČR	str. 17
Tabulka 5 SWOT analýza ekologického zemědělství v ČR	str. 32
Tabulka 6 Dotace na plochu zařazenou do ekologického zemědělství nebo přechodného období v ČR v letech 1998–2007.....	str. 36
Tabulka 7 Rizika a příležitosti podniku po přechodu na EZ	str. 42
Tabulka 8 Rozloha jednotlivých zón CHKO	str. 45
Tabulka 9 Demografická charakteristika právnických a fyzických osob	str. 55
Tabulka 10 Rozloha zemědělského podniku	str. 57
Tabulka 11 Počet stálých zaměstnanců v zemědělském podniku	str. 57
Tabulka 12 Zonální rozdělení zemědělského půdního fondu CHKO Blaník	str. 60
Tabulka 13 Pocit omezování pravidly CHKO	str. 61
Tabulka 14 Vztah farmářů ke Správě CHKO	str. 61
Tabulka 15 Dotační tituly	str. 64

Seznam grafů

Graf 1 Kategorie zemědělského podniku	str. 56
Graf 2 Zaměření produkce zemědělského podniku	str. 58
Graf 3 rozdělení živočišné produkce	str. 59
Graf 4 Sociální zázemí farmářů	str. 62
Graf 5 Zdroje informací	str. 63
Graf 6 Dotace v agrárním sektoru	str. 65
Graf 7 Ekologické zemědělství	str. 66
Graf 8 Přechod na ekologickému zemědělství	str. 67
Graf 9 Motivace k přechodu na EZ	str. 68
Graf 10 Překážky při přechodu na EZ	str. 69
Graf 11 Je EZ šetrné k okolní krajině?	str. 71
Graf 12 Myslíte si, že EZ je šetrnější ke krajině než hospodaření konvenční?	str. 71
Graf 13 Domníváte se, že pravidla, postupy a opatření EZ jsou příliš přísná?	str. 72
Graf 14 Myslíte si, že finanční dotace do EZ jsou důležitou součástí tohoto zemědělství?	str. 72
Graf 15 Souhlasíte s tím, že kvantita je lepší než kvalita?	str. 73

Přílohy

Příloha č.1 – Osnova rozhovorů

Číslo rozhovoru:

Začátek rozhovoru (datum, čas):

**HOSPODAŘENÍ ZEMĚDĚLSKÝCH SUBJEKTŮ NA ÚZEMÍ CHKO BLANÍK
VÝZKUM**

**UNIVERZITA KARLOVA
V PRAZE**

Dobrý den, účastníte se výzkumu Univerzity Karlovy v Praze. Tento výzkum se zaměřuje na způsoby zemědělství v Chráněné krajinné oblasti Blaník. Se všemi údaji a informacemi, které nám poskytnete, bude zacházeno důvěrně a budou zpracovány anonymně. Výzkum je zcela nekomerční a všechny údaje, které při něm získám, budou sloužit ke zpracování diplomové práce studentky Magdaleny Topiarzové. Rozhovor bude trvat přibližně 20–30 minut.

Struktura dotazníku:

- A. Charakteristika zemědělského podniku
- B. Okolní podmínky zemědělského podniku
- C. Sociální zázemí zemědělce
- D. Dotace agrárního sektoru
- E. Charakteristika zemědělce
- F. Postoje farmářů k ekologickému zemědělství

A. Charakteristika zemědělského podniku

A 1. Kategorie zemědělského podniku

Zemědělské družstvo	1
Akciová společnost	2
Společnost s.r.o.	3
Jiná právnická osoba	4
Fyzická osoba	5

A 2. Plocha Vašeho zemědělského podniku je..... ha.

Pod 10 ha	1
10ha – 49 ha	2
50 ha – 99 ha	3
100 ha – 499 ha	4
500 ha – 1000 ha	5
Nad 1000 ha	6

A 3. Rok založení zemědělského podniku

A 4. Počet stálých zaměstnanců v zemědělském podniku.....

A 5. Na jaké produkce se Váš zemědělský podnik zaměřuje? (prosím, u rostlinné výroby uveďte odrůdy rostlin, u živočišné výroby druhy hospodářských zvířat a počet jejich kusů)

Živočišná výroba	1	
	Mléčná produkce.....	1
	Masová produkce.....	2
	Jiné, uveďte	3
Rostlinná výroba.....	2	
Jiné, uveďte.....	3	

A 6. Hospodaříte na

(pokud hospodaříte jak na vlastním, tak na pronajatém pozemku, prosím, uveďte rozlohu v % či ha)

	%/ha	
Vlastním pozemku		1
Pronajatém pozemku		2
Jiné, uveďte		3

B. Okolní podmínky zemědělského podniku

B 1. V jaké zóně Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Blaník se vyskytují pozemky Vašeho podniku (poměr udávejte v % či ha, pokud nevíte přesně, stačí odhadem)

	%/ha	
I. zóna CHKO		1
II. zóna CHKO		2
III. zóna CHKO		3
IV. zóna CHKO		4
Jiné, uveďte.....		5

B 2. Cítíte se pravidly zemědělství v CHKO nějak omezován/a? Pokud ano, uveďte jak.

Ano.....	1
Ne	2
Nevím	99

B 3. Jaký je váš vztah se správou CHKO ?

Velmi dobrý	1
Spíše dobrý	2
Neutrální	3
Spíše špatný	4
Velmi špatný	5
Žádný	6
Nevím	99

B 4. Jaké jsou podle Vás hlavní problémy, kterým musí čelit dnešní zemědělec?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

C. Sociální život zemědělce

C 1. Spolupracujete se zemědělci z nejbližšího okolí?

Ano	1
Ne	2
Nevím	99

C 2. Vyměňujete si s jinými zemědělci informace a zkušenosti ?

Ano	1
Ne	2
Nevím	99

C 3. Jaké zdroje informací pro své hospodaření využíváte? (možno zaškrtnout více možností)

Rodina	1
Zaměstnanci	2
Okolní zemědělci	3
Specializovaní farmáři	4
Poradci	5
Odborné kurzy, semináře	6
Správa CHKO	7
Neziskové organizace/občanská sdružení	8
Noviny, časopisy	9
Internet	10
Knihy	11
Odborný tisk	12
TV	13
Jiné, uveďte.....	14

D. Dotace agrárního sektoru

D 1. Využíváte nějaké možnosti dotací agrárního sektoru?

Ano	1
Ne – přejděte k otázce D 3.	2

D 2. Jaké dotační tituly agrárního sektoru využíváte?

(možno zaškrtnout více možností)

Přímé platby na plochu	1
Operační program – „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“	2
Program EAFRD	3
Národní podpory	4
Podpory tržních cen	5
Program HRDP :	6
➤ Integrovaná produkce	1
➤ Zatravnění orné půdy	2
➤ Vytvoření biopásů	3
➤ Pěstování meziplodin	4
➤ Údržba pasením	5
➤ Jiné, uveďte	6
Jiné, uveďte	7

D 3. Vidíte v dotačním systému nějaký problém?

Ano, popište jaký.....	1
Ne	2
Nevím	99

E. Charakteristika zemědělce

Nyní Vám položím několik socioekonomických otázek. Tyto otázky slouží k vyhodnocení dotazníku. Jak jsme zmínili na začátku, dotazník je anonymní a tyto údaje nebudou spojeny s Vaším jménem. Kdyby se Vám i přesto zdálo, že některé otázky jsou příliš citlivé a že na ně nechcete odpovídat, máte možnost odpověď odmítnout.

E 1. Jaký je Váš věk?

18–28 let	1
29–39 let	2
40–50 let	3
51–65 let	4
Nad 65 let	5

E 2. Jaké je Vaše pohlaví?

Muž	1
Žena	2

E 3. Kde jste se narodil/a.....

E 4. Kde jste vyrůstal/a.....

E 5. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené školní vzdělání?

Základní	1
Středoškolské bez maturity	2
Středoškolské s maturitou	3
Vyšší odborná škola	4
Vysokoškolské	5

E 6. Jaký je obor Vašeho dosaženého vzdělání?

Zemědělský	1
Nezemědělský	2

F. Postoje zemědělců k ekologickému zemědělství

F 1. Setkal jste se někdy s pojmem ekologické zemědělství? (pokud ano, uveďte kde)

Ano :	1	
	Rodina	1
	Zaměstnanci	2
	Okolní zemědělci	3
	Specializovaní farmáři	4
	Poradci	5
	Odborné kurzy, semináře	6
	Správa CHKO	7
	Neziskové organizace / občanská sdružení	8
	Noviny, časopisy	9
	Internet	10
	Knihy	11
	Odborný tisk	12
	TV	13
	Jiné, uveďte.....	14
Ne– přejděte k otázce E9	2	

F 2. Uvažoval/a jste o přechodu k ekologickému zemědělství?

Ano	1
Ne – přejděte k otázce E 10.	2
Nevím	99

F 3. Jaké by byly Vaše hlavní motivy k přechodu na ekologicky šetrné zemědělství.....

(možno zaškrtnout více možností)

Zlepšení „pohody“ (welfare) hospodářských zvířat	1
Ochrana životního prostředí	2
Ekologicky šetrný životní styl	3
Produkce zdravých, bezpečných a kvalitních potravin	4
Zvýšení zisku, ekonomické důvody	5
Možnost získání finančních zdrojů a dotací	6
Hospodaření v CHKO	7
Jiné, uveďte.....	8
Nevím	99

F 4. Jaké si myslíte, že jsou hlavní překážky pro přechod konvenčních zemědělců k ekozemědělství.....

(možno zaškrtnout více možností)

Dodržování vyhlášek a pravidel eko-zemědělství	1
Nezájem spotřebitelů o bio výrobky	2
Pochybnosti a nejistota úspěchu	3
Vysoké investice	4
Přestavba farmy	5
Změna dlouho zavedených tradic	6
V ČR není marketingová podpora eko-zemědělství	7
Snížení produkce	8
Nedůvěra v eko-zemědělství	9
Nerozvinutost tohoto trhu	10
Málo informací o zavedení eko-zemědělství	11
Jiné, uveďte	12
Nevím	99

F 5. Prosím vyplňte, zda souhlasíte s těmito výroky:

ROZHODNĚ ANO SPÍŠE ANO NEUTRÁLNÍ SPÍŠE NE ROZHODNĚ NE NEVÍM
 1 2 3 4 5 99

Ekologické zemědělství je šetrné k okolní krajině.	1	2	3	4	5	99
Myslíte si, že ekologické zemědělství je šetrnější ke krajině než hospodaření konvenční?	1	2	3	4	5	99
Pravidla a opatření ekologického zemědělství jsou příliš přísná?	1	2	3	4	5	99
Myslíte si, že finanční dotace do ekologického zemědělství jsou důležitou součástí tohoto zemědělství?	1	2	3	4	5	99
Souhlasíte s tím, že spotřebitel hraje důležitou roli v podpoře ekologického zemědělství?	1	2	3	4	5	99
Souhlasíte s tím, že kvantita je lepší než kvalita?	1	2	3	4	5	99

Toto je konec rozhovoru. Děkuji za Vaši ochotu podělit se o Vaše názory, za Vaši důvěru a za Váš čas. Jestli máte chuť sdělit něco výzkumníkovi, máte možnost tak učinit nyní.

Příloha č.2 – χ^2 testy závislosti pro sledované hypotézy

I. Věk x uvažoval o konverzi

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Věk * Uvažoval o konverzi	18	100,0%	0	0%	18	100,0%

Věk * Uvažoval o konverzi Crosstabulation

			Uvažoval o konverzi		Total
			ano, uvažoval	ne, neuvažoval	ano, uvažoval
Věk	do39 let	Count	2	3	5
		Expected Count	1,9	3,1	5,0
		% within Věk	40,0%	60,0%	100,0%
40 a více let	Count	5	8	13	
	Expected Count	5,1	7,9	13,0	
	% within Věk	38,5%	61,5%	100,0%	
Total	Count	7	11	18	
	Expected Count	7,0	11,0	18,0	
	% within Věk	38,9%	61,1%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,004(b)	1	,952		
Continuity Correction(a)	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,004	1	,952		
Fisher's Exact Test				1,000	,676
Linear-by-Linear Association	,003	1	,954		
N of Valid Cases	18				

a Computed only for a 2x2 table

b 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,94.

II.

1. Vzdělání 1 x uvažoval o konverzi

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Vzdělání * Uvažoval o konverzi	10	55,6%	8	44,4%	18	100,0%

Vzdělání * Uvažoval o konverzi Crosstabulation

			Uvažoval o konverzi		Total
			ano, uvažoval	ne, neuvažoval	ano, uvažoval
Vzdělání	ZŠ, vyučení, SŠ bez maturity	Count	2	3	5
		Expected Count	2,0	3,0	5,0
		% within Vzdělání	40,0%	60,0%	100,0%
	SŠ s maturitou	Count	2	3	5
		Expected Count	2,0	3,0	5,0
		% within Vzdělání	40,0%	60,0%	100,0%
Total		Count	4	6	10
		Expected Count	4,0	6,0	10,0
		% within Vzdělání	40,0%	60,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,000(b)	1	1,000		
Continuity Correction(a)	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,000	1	1,000		
Fisher's Exact Test				1,000	,738
Linear-by-Linear Association	,000	1	1,000		
N of Valid Cases	10				

a Computed only for a 2x2 table

b 4 cells (100,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,00.

2. Vzdelání 2 x uvažoval o konverzi

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Vzdělání * Uvažoval o konverzi	13	72,2%	5	27,8%	18	100,0%

Vzdělání * Uvažoval o konverzi Crosstabulation

			Uvažoval o konverzi		Total
			ano, uvažoval	ne, neuvažoval	ano, uvažoval
Vzdělání	SŠ s maturitou	Count	2	3	5
		Expected Count	1,9	3,1	5,0
		% within Vzdelání	40,0%	60,0%	100,0%
	VŠ	Count	3	5	8
		Expected Count	3,1	4,9	8,0
		% within Vzdelání	37,5%	62,5%	100,0%
Total		Count	5	8	13
		Expected Count	5,0	8,0	13,0
		% within Vzdelání	38,5%	61,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,008(b)	1	,928		
Continuity Correction(a)	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,008	1	,928		
Fisher's Exact Test				1,000	,685
Linear-by-Linear Association	,008	1	,931		
N of Valid Cases	13				

a Computed only for a 2x2 table

b 4 cells (100,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,92.

3. Zemědělské vzdělání x uvažoval o konverzi

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Zemědělské vzdělání ano x ne * Uvažoval o konverzi	18	100,0%	0	,0%	18	100,0%

Zemědělské vzdělání ano x ne * Uvažoval o konverzi Crosstabulation

			Uvažoval o konverzi		Total
			ano, uvažoval	ne, neuvažoval	ano, uvažoval
Zemědělské vzdělání ano x ne	zemědělské	Count	5	8	13
		Expected Count	5,1	7,9	13,0
		% within Zemědělské vzdělání ano x ne	38,5%	61,5%	100,0%
nezemědělské		Count	2	3	5
		Expected Count	1,9	3,1	5,0
		% within Zemědělské vzdělání ano x ne	40,0%	60,0%	100,0%
Total		Count	7	11	18
		Expected Count	7,0	11,0	18,0
		% within Zemědělské vzdělání ano x ne	38,9%	61,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,004(b)	1	,952	1,000	,676
Continuity Correction(a)	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,004	1	,952		
Fisher's Exact Test					
Linear-by-Linear Association	,003	1	,954		
N of Valid Cases	18				

a Computed only for a 2x2 table

b 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,94.

III. Velikost podniku x uvažoval o konverzi

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Velikost plochy * Uvažoval o konverzi	18	100,0%	0	,0%	18	100,0%

Velikost plochy * Uvažoval o konverzi Crosstabulation

			Uvažoval o konverzi		Total
			ano, uvažoval	ne, neuvažoval	ano, uvažoval
Velikost plochy	do 100 ha	Count	5	6	11
		Expected Count	4,3	6,7	11,0
		% within Velikost plochy	45,5%	54,5%	100,0%
	100 a více ha	Count	2	5	7
		Expected Count	2,7	4,3	7,0
		% within Velikost plochy	28,6%	71,4%	100,0%
Total		Count	7	11	18
		Expected Count	7,0	11,0	18,0
		% within Velikost plochy	38,9%	61,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,513(b)	1	,474		
Continuity Correction(a)	,049	1	,826		
Likelihood Ratio	,523	1	,470		
Fisher's Exact Test					,637
Linear-by-Linear Association	,485	1	,486		,417
N of Valid Cases	18				

a Computed only for a 2x2 table

b 3 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,72.

IV. Výroba x uvažoval o konverzi

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Výroba * Uvažoval o konverzi	16	88,9%	2	11,1%	18	100,0%

Výroba * Uvažoval o konverzi Crosstabulation

			Uvažoval o konverzi		Total
			ano, uvažoval	ne, neuvažoval	ano, uvažoval
Výroba	Živočišná kombinovaná	Count	2	4	6
		Expected Count	1,9	4,1	6,0
		% within Výroba	33,3%	66,7%	100,0%
	Živočišná pouze masná	Count	3	7	10
		Expected Count	3,1	6,9	10,0
		% within Výroba	30,0%	70,0%	100,0%
Total		Count	5	11	16
		Expected Count	5,0	11,0	16,0
		% within Výroba	31,3%	68,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,019(b)	1	,889		
Continuity Correction(a)	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,019	1	,889		
Fisher's Exact Test				1,000	,654
Linear-by-Linear Association	,018	1	,893		
N of Valid Cases	16				

a Computed only for a 2x2 table

b 3 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,88.